

Regeringens proposition

2017/18:273

Biståndsbedömt trygghetsboende för äldre

Prop.
2017/18:273

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 juni 2018

Stefan Löfven

Annika Strandhäll
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att en ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen (2001:453) som förtydligar kommunernas möjligheter att inrätta biståndsbedömt trygghetsboende, en särskild boendeform, för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Den föreslagna ändringen syftar till att tydliggöra kommunernas möjlighet att inrätta särskilda boenden som är anpassade och utformade för äldre kvinnor och män som har ett vårdnadsbehov som understiger heldygnsvård, men som inte längre upplever det som tryggt att bo kvar i det egna hemmet. Ett ytterligare syfte med förslaget är att bryta den isolering som många av de äldre som bor kvar hemma lider av. Skillnaden mellan ordinärt boende och biståndsbedömt trygghetsboende är att den äldre får möjlighet att komma till ett boende som t.ex. kan erbjuda gemensamma måltider, kulturella aktiviteter och umgänge. Stöd och hjälp i form av hemtjänst ska kunna erbjudas efter sedvanlig biståndsprövning. Socialtjänstförordningens (2001:937) bestämmelse om krav på tillgång till personal dygnet runt utifrån den enskildes aktuella behov bör inte gälla för biståndsbedömt trygghetsboende. Om den äldres behov efter en tid blir mer omfattande bör han eller hon motiveras till att flytta till en boendeform som bättre svarar mot de aktuella behoven.

Kommunens ansvar för hälso- och sjukvård i särskilda boendeformer ska inte omfatta biståndsbedömt trygghetsboende. Kommunen ska därmedot få erbjuda hemsjukvård. Landstinget ska få överlåta sin skyldighet att erbjuda hemsjukvård i dessa boenden till en kommun om landstinget och kommunen kommer överens om det.

Prop. 2017/18:273 Vidare föreslås att det ska krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg för att få bedriva yrkesmässig verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende.
Lagförslagen föreslås träda i kraft den 2 april 2019.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagförslag	6
2.1	Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	8
2.3	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund	12
2.5	Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)	13
2.6	Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	14
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård	16
3	Ärendet och dess beredning	17
4	Bakgrund	17
4.1	Gällande rätt enligt socialtjänstlagen	17
4.2	Nationella mål för äldrepolitiken	19
4.3	Särskilda boendeformer för äldre	19
4.3.1	Från institutionsboende till normalisering och integration	19
4.3.2	Ett minskat antal platser i särskilt boende	20
4.3.3	Omfattande vårdbehov i särskilt boende	20
4.3.4	Nuvarande krav på särskilda boenden	21
4.4	Förändringsbehov	22
5	Regeringens överväganden och förslag	23
5.1	En särskild boendeform för äldre som främst behöver stöd och lättåtkomlig service	23
5.2	Inget krav på tillgång till personal dygnet runt	32
5.3	Frågor om parbogaranti, besittningsskydd och kvarboende	33
5.4	Kommunal hälso- och sjukvård samt hemsjukvård	36
5.5	Frågor om ansvarig kommun och möjligheten att ansöka om biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun	37
5.6	Avgifter	39
5.7	Tillståndsplikt	40
5.8	Tillsyn	43
5.9	Vissa övriga ändringar	44

Prop. 2017/18:273	5.10	Bostadsanpassningsbidrag.....	47
6		Ikraftträdande.....	48
7		Konsekvenser.....	49
8		Författningskommentar.....	54
	8.1	Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481).....	54
	8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	55
	8.3	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	55
	8.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.....	59
	8.5	Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622).....	59
	8.6	Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).....	60
	8.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.....	62
Bilaga 1		Sammanfattning av promemorian Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:12).....	64
Bilaga 2		Författningsförslag från Ds 2017:12.....	65
Bilaga 3		Förteckning över remissinstanserna för Ds 2017:12.....	67
Bilaga 4		Sammanfattning av promemorian Förutsättningar för vissa särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:68).....	68
Bilaga 5		Författningsförslag i Ds 2017:68.....	69
Bilaga 6		Förteckning över remissinstanserna för Ds 2017:68.....	74
Bilaga 7		Lagrådsremissens lagförslag.....	75
Bilaga 8		Lagrådets yttrande.....	85
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 juni 2018.....	88

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
2. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
3. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
4. lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund,
5. lag om ändring i alkohollagen (2010:1622),
6. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
7. lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård.

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs att 15 § folkbokföringslagen (1991:481) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

En vistelse för service och omvårdnad i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

En vistelse för service och omvårdnad *eller för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service* i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § *andra och tredje styckena* socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård *eller stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service* kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

¹ Senaste lydelse 2013:380.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Prop. 2017/18:273

Prop. 2017/18:273 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387)
om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 16 d § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 d §¹

En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

2. boende för service och omvårdnad för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2015:985.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Prop. 2017/18:273

Härigenom föreskrivs att 2 a kap. 4 §, 5 kap. 5 §, 7 kap. 1 §, 8 kap. 2 § och 11 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a kap.

4 §¹

En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

2. hem för vård eller boende eller i stödboende enligt 6 kap.,

3. *boende för service och omvårdnad* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

3. *särskild boendeform* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

5 kap.

5 §²

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska *därutöver* ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

¹ Senaste lydelse 2015:982.

² Senaste lydelse 2010:427.

7 kap.

1 §

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård

under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,
5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. hemtjänst.

Kommun och landsting som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 och 6, ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

2 §³

För familjerådgivning, verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

Kommunen får enligt grunder som kommunen bestämmer ta ut skäligen avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader i följande fall:

1. familjerådgivning,

2. verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär,

3. föräldrautbildning inför adoption,

4. hemtjänst,

5. dagverksamhet,

6. bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av

³ Senaste lydelse 2015:982.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

Lydelse enligt prop. 2017/18:235 Föreslagen lydelse

11 kap.

8 §

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om

1. boendeformer som anges i 1. boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § 5 kap. 5 § andra och tredje styck-tredje stycket socialtjänstlagen ena och 7 § tredje stycket social-tjänstlagen (2001:453),

2. hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och

3. boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:1093.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 1 b § alkohollagen (2010:1622) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 b §¹

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden

1. som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholservering enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

1. som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2012:205.

2.6 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 1 och 2 §§, 14 kap. 1 § och 16 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

1 §

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453). Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller *motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453)*. Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

2 §

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende.

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*.

14 kap.

1 §

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse an-

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte

svar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Prop. 2017/18:273

Landstinget får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

16 kap.

1 §

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende, om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Landstinget ska med kommunerna inom landstinget sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Om landstinget inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från landstinget.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Prop. 2017/18:273 2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 2 § lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.
2 §

En kommuns betalningsansvar omfattar patienter som är folkbokförda i kommunen.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Inom Socialdepartementet har promemorian Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:12) tagits fram. Den promemorian innehåller bl.a. förslag till ett nytt tredje stycke i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) som förtydligar kommunens möjlighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service.

Arbetet med promemorian genomfördes med anledning av regeringens kommittédirektiv Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen (dir. 2015:72), deluppdragen fyra och fem. Denna proposition behandlar deluppdrag 4. Det uppdraget handlade om en översyn av begreppet särskilda boendeformer för äldre, där utredaren skulle analysera om det finns behov av en ny boendeform där äldre personer, som inte behöver omfattande vård och omsorg dygnet runt, får tillgång till trygghet och social gemenskap. Om det enligt utredaren finns behov av en ny boendeform skulle förslag om hur en sådan boendeform kan inrättas lämnas.

En sammanfattning av Ds 2017:12 finns i *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2017/02007/FST).

Under beredningen i Regeringskansliet har en kompletterande promemoria tagits fram, Förutsättningar för vissa särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:68). En sammanfattning av den kompletterande promemorian finns i *bilaga 4*. Den kompletterande promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2018/00054/FST).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 3 maj att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Lagrådets synpunkter och förslag behandlas och bemöts i avsnitt 5.1 och i författningskommentaren. Regeringen följer i allt väsentligt Lagrådets förslag.

4 Bakgrund

4.1 Gällande rätt enligt socialtjänstlagen

Enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, har kommunen det yttersta ansvaret för att enskilda får den hjälp och det stöd som de behöver. Av 5 kap 5 § SoL framgår att socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och att kommunen ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Enligt samma bestämmelse ska kommunen också inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som

Prop. 2017/18:273 behöver särskilt stöd. Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges. Kommunens skyldigheter att verka för goda bostäder för äldre och vid behov inrätta särskilda boendeformer kompletterar det breda samhällsuppdraget att säkerställa god tillgång till fungerande bostäder för äldre kvinnor och män som behöver olika former av omvårdnadsinsatser. Om det kan konstateras att den enskilde har behov av stöd och hjälp för att uppnå en skälig levnadsnivå, och behoven inte kan tillgodoses på annat sätt, har den enskilde rätt till bistånd (4 kap. 1 § SoL). Bistånd kan bl.a. ges i form av plats i särskilt boende. Ett beslut om bistånd föregås som huvudregel alltid av en individuell behovsbedömning. Den 15 mars 2018 beslutade regeringen emellertid propositionen Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre (prop. 2017/18:106) med förslag om att det i SoL ska införas en ny bestämmelse med innebörden att socialnämnden utan föregående behovsprövning ska få erbjuda hemtjänst till äldre personer. Syftet är att ge de kommuner som så önskar möjlighet att bevilja äldre kvinnor och män insatser inom äldreomsorg på ett enklare sätt och med större utrymme för delaktighet och självbestämmande. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

I propositionen Om äldreomsorgen inför 90-talet (prop. 1987/88:176) angavs riktlinjer för äldreomsorgens utveckling som sedan vägledde genomförandet av Ädelreformen 1992. I propositionen betonades tre grundläggande principer för samhällets service och vård till äldre. Den första principen gäller människors rätt att själva bestämma och att få behålla sin integritet och identitet. En människa som uppnått hög ålder är inte i första hand gammal utan en individ med ett unikt liv bakom sig, med sin egen uppfattning om och en självklar rätt att besluta om hur hon vill leva sitt fortsatta liv. Detta måste respekteras och vara vägledande både vid planering av resurser och i det dagliga service- och vårdarbetet. Det är också ett mycket starkt skäl till att samhällets service och vård måste fortsätta att utvecklas så att det är möjligt för människor att kunna välja att bo kvar i sitt eget hem och i sin egen miljö.

Den andra principen är att människor måste ges förutsättning att få känna sig trygga. Trygghet är i hög grad en subjektiv upplevelse. Det är den enskilde själv som kan avgöra under vilka förhållanden han eller hon känner sig trygg. För många är närheten till anhöriga och grannar eller till personal dygnet runt av avgörande betydelse.

Den tredje principen som lyftes fram var valfriheten. Människor ska när de blir gamla inte behöva känna begränsningar i möjligheterna att utforma sitt eget liv, att välja bostad eller i att kunna delta aktivt i samhällslivet. Människor måste också kunna påverka innehållet i och utformningen av samhällets service och vård. För den som vill flytta till ett särskilt boende för äldre bör det finnas ett varierat utbud, även för dem som ställer höga krav på trygghet och närhet till andra.

De nationella mål som vägleder äldrepolitiken föreslogs i propositionen Nationell handlingsplan för äldrepolitiken (prop. 1997/98:113). Målen som då angavs och som fortfarande tillämpas i dag var att äldre ska kunna

- åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- bemötas med respekt, samt
- ha tillgång till god vård och omsorg.

Genom propositionen Värdigt liv i äldreomsorgen (prop. 2009/10:116) infördes i SoL en bestämmelse om värdegrund för äldreomsorgen. Den nya bestämmelse som infördes i 5 kap. 4 § SoL anger att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4.3 Särskilda boendeformer för äldre

4.3.1 Från institutionsboende till normalisering och integration

Begreppet särskilda boendeformer är ett samlingsbegrepp som tillkom i och med Ädelreformens genomförande 1992. Före Ädelreformen vistades ett stort antal vuxna personer under en längre eller kortare tid av sina liv i institutionsliknande miljöer, inte sällan i flerbäddsrum, med begränsad tillgång till det mesta som kännetecknar livet i ett eget hem. För äldre personer tillhandahöll kommunerna bl.a. ålderdomshem och gruppboenden, och i landstingen fanns det lokala sjukhem eller sjukhemsavdelningar vid geriatriska kliniker. Ett betydande antal äldre personer låg också kvar på akutvårdplatser utan att de behövde sjukhusvård, enbart av det skälet att det saknades tillgång till lösningar för deras fortsatta behov av vård och omsorg.

Boendefrågan i Ädelreformen styrdes av målet att alla skulle ha rätt till en egen bostad av god kvalitet där friheten och integriteten var skyddad. Om den enskilde behövde långvarig vård eller omsorg som inte förutsatte sådana speciella resurser som bara finns på sjukhus, skulle den ges i den enskildes hem. Genom ett förändrat huvudmannaskap fördes en betydande verksamhetsvolym över från landstingen till kommunerna och en omstrukturering av boendeformerna inleddes. Reformen blev ett ytterligare steg mot normalisering och integrering för äldre personer och för personer med funktionsnedsättning.

En följd av Ädelreformen var att resurserna för äldreomsorgen disponerades om för att klara det nya utökade uppdraget. Eftersom möjligheterna att bo kvar i ordinärt boende behövde förbättras byggdes hemtjänsten ut, inte minst med ökad tillgång till hjälp hemma alla tider på dygnet. De särskilda boendeformerna omvandlades genom både ombyggnad och nybyggnad från sängplats i flerbäddsrum eller enkelrum till bostäder där en bostads alla normala funktioner ingick.

4.3.2 Ett minskat antal platser i särskilt boende

Strävan efter att öka hemtjänstens kapacitet att möta enskilda personers behov där de redan bor och vill fortsätta att bo har lett till en minskning av antalet platser i särskilda boenden. För många har det samtidigt blivit lättare att få tag i en lämplig bostad inom det allmänna bostadsbeståndet. Ett exempel är det som i vanligt tal kallas seniorboende. Det är en boendeform för personer som är eller kommer att bli pensionärer inom en snar framtid. På dessa boenden ordnas ofta gemensamma aktiviteter såsom exempelvis bridgekvällar, snickarkurser, studiecirklar eller gemensamt fika. Seniorbostäder finns både som hyresrätter och bostadsrätter. Ett annat exempel är det som brukar benämnas trygghetsboende. Trygghetsboenden är avsedda för äldre som bedöms vara för friska för äldreboende men som vill ha mer trygghet och social samvaro än vad de kan få i sitt nuvarande hem. Trygghetsboenden infördes så sent som 2008 vilket innebär att denna boendeform är förhållandevis ny och utbudet fortfarande begränsat.

Antalet bostäder i särskilda boendeformer för äldre har minskat under en lång följd av år. Enligt Socialstyrelsens statistik bodde år 2000 drygt 121 300 personer som var 65 år eller äldre permanent i särskilt boende. År 2015 bodde drygt 87 900 personer äldre än 65 år permanent i särskilt boende. Till en del är utvecklingen en följd av förbättrade möjligheter att bo kvar i ordinärt boende även med stora behov av vård och omsorg. Olika lösningar i form av s.k. välfärdsteknik har underlättat denna utveckling. Om äldre kvinnor och män kan bo kvar i ordinärt boende längre än tidigare, så minskar den genomsnittliga boendetiden i särskilt boende vilket leder till att färre platser behövs. Mellan 2008 och 2014 har andelen äldre över 80 år som bor i särskilt boende minskat från 15,6 procent till 13 procent eller från 76 971 personer till 65 056 personer, enligt Socialstyrelsens lägesrapport Vård och omsorg om äldre 2016. Enligt Boverket bedömer 109 kommuner att de för närvarande har brist på särskilda boenden och inte kan tillgodose behovet av denna boendeform. Av alla kommuner räknar ca två av tre med att man kan tillgodose behovet inom fem år. Det framgår också av Boverkets Bostadsmarknadsenkät från 2016 att det i dag saknas bostäder och boendemiljöer inom det ordinarie bostadsbeståndet som är väl anpassade till äldre människors behov t.ex. i fråga om god tillgänglighet. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i en undersökning funnit att önskemålen hos den äldre befolkningen visar på tydliga preferenser för s.k. serviceboende, dvs. en mer självständig lägenhet för personer med olika former av funktionsnedsättningar som klarar av ett mera självständigt boende och inte behöver så mycket stöd och service att en gruppboende är nödvändig.

4.3.3 Omfattande vårdbehov i särskilt boende

Allt sedan Ädelreformen 1992 har de särskilda boendeformerna förbättrats. Mindre ändamålsenliga platser i flerbäddrum eller annars låg boendestandard har ersatts av nya bostäder lämpade för personer med mer eller mindre omfattande omvårdnadsbehov. En effekt av omstruktureringen är att särskilda boenden allt oftare kommit att organiseras i

första hand för dem som har så omfattande behov att kvarboende i ordinarie boende framstår som olämpligt av säkerhetsskäl. År 2015 var kvinnor i medeltal 86 år och män 84 år när de flyttade in i ett särskilt boende, vilket innebar att de i regel hunnit få mer omfattande omvårdnadsbehov. De främsta anledningarna för att bevilja särskilt boende i dag är att den enskilde har behov av vårdinsatser dygnet runt till följd av långvariga fysiska sjukdomar, har behov av tillsyn och annan hjälp dygnet runt till följd av demenssjukdom eller har behov av palliativ vård i livets slutskede. Det finns inga hinder mot att erbjuda olika servicenivåer eller hjälpnivåer i särskilda boendeformer för äldre. Det finns många gånger goda skäl för kommunerna att inrätta särskilda boenden med specialiserade inriktningar. Exempelvis rekommenderar Socialstyrelsen att personer med demenssjukdom erbjuds plats vid enheter med specialiserad inriktning på arbete med personer med demenssjukdom (Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom 2010). På en sådan enhet kan utformningen av lokalen, den dagliga verksamheten och utvecklingen av personalens kompetens ges den inriktning som motsvarar de behov som personer med demenssjukdom kan ha.

Generellt sett har bostäderna och övriga utrymmen i särskilda boenden kommit att utformas för att möta omfattande behov. Den fasta bemanningen är vanligtvis hög och därmed blir kostnaden också mycket hög per plats, vilket gör att det kan vara svårt att motivera att någon som inte har så omfattande behov får en plats. Det kan i sin tur innebära att stöd i ordinarie boende till en ofta betydligt lägre kostnad prövas i det längsta, vilket i praktiken kan försvåra för dem med mer begränsade omvårdnadsbehov att över huvud taget få en plats på ett särskilt boende. Om stödinsatser i hemmet i ökad utsträckning ges som ett alternativ till en placering i ett särskilt boende kan det även få negativa konsekvenser för de äldre kvinnor och män som de facto har mer omfattande omvårdnadsbehov men som fortfarande bor kvar hemma.

4.3.4 Nuvarande krav på särskilda boenden

I samband med att skyldigheten infördes för kommunerna att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad uttalades att med sådana bostäder avsågs bl.a. de dåvarande servicehusen (ålderdomshem och servicehus utan helinackordering), gruppboenden samt de sjukhem och andra vårdinrättningar som senare fördes över till kommunerna. Genom att använda begreppet särskilda boendeformer för service och omvårdnad som ett samlande begrepp för kommunens ansvar vad gäller äldre markerades att kommunen har stor frihet i fråga om hur äldres behov av sådant boende, service och vård ska tillgodoses (prop. 1990/91:14 s. 42). Enligt regeringens proposition Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre (prop. 2005/06:115) kännetecknas dock ett särskilt boende av krav på att bostaden ska vara utformad och utrustad så att den boende kan fortsätta leva ett så självständigt liv som möjligt samt krav på att de tjänster som den enskilde behöver ska kunna ges under alla tider på dygnet. Ytterligare ett uttalat krav är att det ska finnas tillgång till personal som dels kan bedöma när social eller medicinsk vård krävs, dels också svara för att sådan ges (prop. 2005/06:115 s. 75). I 2 kap. 3 § social-

Prop. 2017/18:273 tjänstföreläggningen (2001:937) har kraven förtydligats genom att där anges att i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) ska det, utifrån den enskildes aktuella behov, finnas tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Den boende ska ges det stöd och den hjälp som behövs till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa.

4.4 Förändringsbehov

Utredningen om bostäder för äldre har i betänkandet Bostäder att bo kvar i (SOU 2015:85) analyserat de äldres situation på bostadsmarknaden. En av utredningens huvudfrågor handlar om vilka möjligheter kommunerna har att möta efterfrågan på bostäder från en åldrande befolkning. Medan ungdomsgenerationen har svårt att över huvud taget etablera sig på bostadsmarknaden har de äldre generationerna svårt att få tag i en bättre anpassad bostad. Utredningens uppdrag har inte omfattat någon specifik analys av särskilda boendeformer för äldre enligt SoL, men förslagen i denna proposition kan ses som en vidareutveckling av utredningens förslag till åtgärder när det handlar om att få fram fler ändamålsenliga bostäder för äldre, även på svaga marknader, med fokus på boendeformer som ger möjligheter till gemenskap. I utredningen konstateras bl.a. att pensionärernas ekonomiska situation har förbättrats successivt och att många seniorer kan förväntas ha en god ekonomi framöver. Men pensionerna följer inte fullt ut den allmänna utvecklingen av inkomster och för de allra flesta minskar pensionen efter hand. En påtaglig försämring sker ofta vid 70 års ålder, följt av en fortsatt successiv nedtrappning. Hyror och avgifter fortsätter dock att stiga år från år. Även om de flesta har ekonomiska förutsättningar för att klara detta, finns det en mindre grupp pensionärer med ytterst begränsade inkomster, som känner befogad oro inför framtiden, och som kan få problem den dag bostaden inte längre fungerar att bo kvar i.

Som tidigare nämnts har kommunens socialtjänst det yttersta ansvaret för att enskilda får den hjälp och det stöd som de behöver. De som inte själva kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden. Enligt 5 kap. 5 § SoL ska socialnämnden verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Vidare anges i 5 kap. 4 § SoL att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Även med ett bostadsbestånd där tillgängligheten i de befintliga bostäderna förbättras och med ett tillskott av fler moderna och tillgängliga bostäder för äldre kommer det att finnas äldre personer som inte kan få tag i det boende de önskar och behöver utifrån sina behov. Seniorboende och trygghetsboende förutsätter t.ex. kötid eller eget kapital. Särskilda boendeformer torde därför även fortsättningsvis komma att efterfrågas av dem som inte kan få tag i ett tryggt boende på den ordinarie bostadsmarknaden. Det finns, enligt regeringens mening, ett behov av att tillskapa ett mer varierat utbud av bostadslösningar med olika servicegrad. Det kan öka tryggheten hos de äldre som har ett visst omvårdnads-

behov men som samtidigt önskar klara sig själva i så hög utsträckning som möjligt. Prop. 2017/18:273

En boendeform som kommunen kan erbjuda den enskilde som jämfört med kvarboende i ordinärt boende kan upplevas som tryggare, utan att den boende ska vara i behov av heldygnsomsorg, kan enligt regeringens mening ha potential att underlätta för äldre att klara sig själva och behålla sin självständighet.

5 Regeringens överväganden och förslag

5.1 En särskild boendeform för äldre som främst behöver stöd och lättåtkomlig service

Regeringens förslag: Kommunens möjlighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering förtydligas i socialtjänstlagen.

Regeringens bedömning: Den föreslagna boendeformen bör benämnas biståndsbedömt trygghetsboende.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:12 överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I Ds 2017:68 kallas dock den nya boendeformen för mellanboende.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag. Bland myndigheterna tillstyrker *Boverket*, *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)*, *Myndigheten för delaktighet (MFD)* och *Upphandlingsmyndigheten*. Boverket understryker att det totala utbudet av bostäder för äldre behöver öka och att förslaget endast kan vara ett komplement till andra satsningar.

Flertalet av kommunerna ställer sig positiva till förslaget. De anser bl.a. att förslaget kommer att gynna den enskilde individen och dennes möjlighet till självbestämmande samt att förslaget stärker kommunernas möjligheter att möta den enskildes behov. Andra synpunkter som framförts från de remissinstanser som är positiva till förslaget är att det blir mindre ekonomiskt betungande, att det utgör ett positivt komplement till befintliga boendeformer och att det kan bidra till en mer kvalitativ boendeform för den målgrupp som i dag känner sig otrygga i sin hemmiljö (*Flens kommun*, *Kils kommun*, *Malmö kommun*, *Sunne kommun*, *Töreboda kommun* samt *Östhammars kommun*).

Töreboda kommun anser även att det öppnar möjligheter för kommuner att ha behovsprövade boenden som varken tillhandahåller vård dygnet runt eller kommunal hälso- och sjukvård, vilket kan frigöra platser från heldygnsvården och korttidsboenden samt att det är viktigt för välbefinnandet och positivt för hälsan att få möjlighet till gemensamma måltider och ha tillgång socialt umgänge. *Östhammars kommun* anser även att förslaget ökar kommunens möjlighet att aktivt delta i utvecklingen av fler boendeformer för äldre med behov av hemtjänst och trygghet och att förslaget på sikt kan lägga grunden för en effektiv hemtjänst.

Prop. 2017/18:273 Därutöver ställer sig *Kalmar kommun, Kävlinge kommun, Melleruds kommun, Mönsterås kommun, Tanums kommun, Trelleborgs kommun* och *Vansbro kommun* positiva till förslaget.

Norrbottens läns landsting ställer sig positivt till förslaget och menar att det bidrar till en ökad trygghet för äldre och därför kan leda till minskade behov av besök på hälsocentral, akutmottagning och sjukhusvård. Även *Västra Götalands läns landsting* välkomnar förslaget.

SPF Seniorerna stöder förslaget och är positiva till en boendeform som har bättre förutsättningar att ge de boende stor frihet att bestämma om vad, hur och när deras service och hjälp ska utföras. *SPF Seniorerna* anser att fler boendeformer medför en större variation i utbudet av bostäder, liksom möjlighet till ökad mångfald. *Linköpings kommun* anser att det i undantagsfall även bör vara möjligt för yngre personer att få plats i ett mellanboende. *Kalmar kommun, Norrtälje kommun* och *Värmdö kommun* efterfrågar förtydliganden kring vad som gäller beträffande möjligheten att ansöka om boendeformen i annan kommun.

Kalmar kommun anser att boendeformens benämning behöver ses över och *Malmö kommun* ser ett värde i att den föreslagna boendeformen får en benämning som gör det möjligt att särskilja den från nuvarande former av särskilt boende. *Linköpings kommun* ser positivt på möjligheten att inrätta särskilda boendeformer i olika nivåer men lyfter att boendeformen behöver få ett annat namn för att undvika oklarheter både i förhållande till äldre och deras närstående och till samverkansparter, t.ex. företrädare för regionen. *Föreningen Sveriges Socialchefer* anser att boendeformen i stället bör vara ett alternativ inom den ordinarie bostadsmarknaden. Föreningen anser även att mellanboende inte ska definieras som en särskild boendeform och menar att det i stället ska definieras som en egen form av boende på liknande sätt som stödboende gör i förhållande till HVB (hem för vård och boende). Det riskerar annars enligt föreningen att bli en oklarhet gällande olika slags särskilda boendeformer där villkor för hemsjukvård och bostadsanpassning kan komma att se olika ut.

Kils kommun tillstyrker förslaget men anser att ett mellanboende inte ska behöva ha personal på plats hela dygnet och att det vid förändrade behov är en annan form av boende som bör tillgodose behoven. *Kils kommun* anser också att en förutsättning för att förslaget ska tillgodose behoven hos brukaren är att det finns tillgång till gemensamma aktiviteter, samlingssal och gemensam matsal. *Kils kommun* efterfrågar även klagörande kring frågan om regelverket för ej verkställda beslut ska gälla även för beslut om mellanboende.

Lunds kommun anser att kommunerna och andra aktörer redan i dag har möjlighet att erbjuda trygghetsboenden och seniorlägenheten utifrån gällande regler och menar att det är viktigt att äldre ges möjlighet att utifrån sina ekonomiska förutsättningar bo i nyproducerade tillgängliga lägenheter och att nivån för det statliga bostadsstödet har betydelse för denna möjlighet. *Lunds kommun* bedömer därför att arbete för ökade möjligheter till kvarboende kan vara ett alternativ till förslaget om mellanboendeformer. Även *Enköpings kommun* är tveksamma till om det finns behov av ytterligare en boendeform och lyfter fram dagens trygghetsboende som en möjlighet för kommunerna. *Mullsjö kommun* bedö-

mer att de mest otrygga personerna inte kommer att känna att deras behov tillgodoses i ett mellanboende.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) är positiva till förslaget som SKL bedömer kan ge fler alternativ för att tillhandahålla bra bostäder riktade till äldre. SKL tillstyrker förslaget under förutsättning att kommunens ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, kommer att motsvara ansvaret i eget boende, att kraven på bostadens utformning i mellanboende ska vara detsamma som för eget ordinarie boende samt att boendeformen regleras i en separat paragraf för att skapa tydlighet.

Akademikerförbundet SSR, Kommunal och *Sveriges Arbetsterapeuter* välkomnar förslaget. Sveriges arbetsterapeuter anser att förslaget kommer att fylla ett stort behov när det gäller trygghet och att det kommer att motverka social isolering som är en stor risk för äldres hälsa. Kommunal understryker behovet av ökade resurser.

Göteborgs kommun, Stockholms kommun, Örnsköldsviks kommun, Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) och *Riksföreningen för SAS, socialt ansvarig samordnare* är tveksamma till att mellanboende ska vara äldreomsorgens ansvar och anser att det i stället är ett samhällsansvar som bör hanteras inom ramen för den ordinarie bostadsmarknaden. Det kan enligt de nämnda remissinstanserna även finnas en risk för att andra aktörer blir mindre benägna att satsa på trygghetsboenden om förslaget genomförs. *Riksföreningen för SAS, socialt ansvarig samordnare* ser hellre att det systematiska kvalitetsarbete som utvecklats under de senaste åren stärks.

Pensionärernas riksorganisation (PRO) anser att det inte i första hand är lagstiftningen som behöver ändras utan att ett större problem är bristen på boenden och att bostadsbyggandet behöver öka med såväl fler särskilda boenden som fler tillgängliga lägenheter i det ordinarie bostadsbeståndet samt att det finns behov av fler trygghetsbostäder och seniorbostäder. PRO efterlyser också fler särskilda boendeformer med olika servicenivåer, vilket man anser att lagstiftningen redan i dag ger möjlighet till. PRO bedömer därför att förslaget kan ge en ökad trygghet och minska isoleringen. PRO påpekar också att det kan vara lämpligt att ett sådant boende ligger i anslutning till ett traditionellt särskilt boende samt att ensamhet och otrygghet ska kunna vara ett skäl för att få flytta till ett särskilt boende, vilket enligt PRO också bör förtydligas i SoL. *Riksförbundet PensionärsGemenskap (RPG)* ställer sig bakom förslaget och framhåller att de tror på en mångfald av boendeformer anpassade för äldres olika behov. Även *Sunne kommun* anser att förslaget ger möjlighet till ökad mångfald. *SPF Seniorerna* stöder förslaget och är positiva till en boendeform där en mer lättillgänglig äldreomsorg med viss personal har bättre förutsättningar att ge de boende stor frihet att bestämma om vad, hur och när deras service och hjälp ska utföras. SPF Seniorerna anser också att fler boendeformer medför ett mer varierat bostadsutbud och en möjlighet till ökad mångfald.

Riksföreningen för socialt ansvarig samordnare anser att frågan om mellanboende bör ingå i den pågående översynen av SoL.

Statskontoret, Malmö kommun, Örnsköldsviks kommun och *Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS)* konstaterar att Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer

Prop. 2017/18:273 (SOU 2017:2) kommit till en annan slutsats än promemorian och funnit att några regeländringar inte behövs.

Göteborgs kommun, Vision och Vårdföretagarna efterfrågar vissa klargöranden när det gäller arbetsmiljön.

Socialstyrelsen avstyrker förslaget med hänvisning till att det i begreppet särskild boendeform för äldre (5 kap. 5 § SoL) även ingår boendeformer för personer vars behov främst är relaterade till oro, otrygghet och isolering, dvs. personer som inte har omfattande behov av vård och omsorg dygnet runt. Socialstyrelsen menar därför att kommunen redan i dag under vissa omständigheter kan ha en skyldighet att inrätta den typen av boenden som beskrivs i förslaget. Socialstyrelsen ser därför en risk i att förslaget kan uppfattas som en lätnad i förhållande till de krav som följer av nuvarande lagstiftning.

Statskontoret anser att promemorian inte utgör ett tillräckligt underlag för att regeringen ska kunna fatta ett välgrundat beslut och efterlyser en närmare analys av hur stort behovet av förslaget är och i vilken utsträckning kommunalt inrättade boenden för äldre behövs som ett komplement till bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. Statskontoret hänvisar även till att den bedömning av behovet av en lagändring som beskrivs i promemorian skiljer sig mot bedömningen i Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer.

Dorotea kommun ifrågasätter förslaget med hänvisning till att kommunen redan i dag, utifrån gällande regelverk, har möjlighet att erbjuda trygghetsboenden och seniorlägenheter. Dorotea kommun pekar också på andra utökade möjligheter att bo kvar i hemmet genom t.ex. välfärdsteknologi och ökad tillgänglighet. Även *Enköpings kommun, Skellefteå kommun, Lunds kommun, Värmdö kommun* och *Stockholms kommun* lyfter fram att det redan i dag finns möjligheter att erbjuda t.ex. trygghetsboenden och seniorlägenheter.

Örnsköldsviks kommun framhåller att i en bostad vars uthyrning styrs av jordabalkens bestämmelser gäller reglerna om besittningsskydd och att i takt med att personer väljer att bo kvar ökar behovet av ytterligare fysisk anpassning både för den enskilde och för personalens arbetsmiljö.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bostadsförsörjningen för äldre

Jämfört med andra OECD-länder har Sverige en åldrad befolkning med en hög andel som är över 80 år, men också relativt friska äldre. Allt fler äldre väljer att bo kvar i sin egen bostad och få insatser från den kommunala hemtjänsten. Enligt SCB beräknas åldersgruppen 65 år och äldre öka med drygt 300 000 personer (16 procent) under den kommande tioårsperioden. Den demografiska utvecklingen med ett ökande antal allt äldre personer innebär att behoven av anpassade bostäder kommer att öka kraftigt framöver. Det blir allt viktigare att bostaden måste fungera och upplevas som trygg även vid t.ex. nedsatt rörlighet, försämrad syn eller hörsel eller vid olika former av kognitiva funktionsnedsättningar. Dessutom upplever många äldre i dag ensamhet och social isolering i sina bostäder, vilket inte sällan bidrar till psykisk och fysisk ohälsa. Socialstyrelsen har uppskattat att 8 900 äldre inom äldreomsorgen känner sig otrygga. Av de ensamboende äldre med hemtjänst uppger 5 procent att de känner sig

otrygga. För sammanboende med hemtjänst är andelen otrygga 3 procent och i särskilt boende är andelen 4 procent, enligt Socialstyrelsens rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och särskilt boende 2016 (Så tycker de äldre om äldreomsorgen 2016).

Flera remissinstanser, *Göteborgs kommun*, *Stockholms kommun*, *Örnköldsviks kommun*, *Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS)* och *Riksföreningen för SAS, socialt ansvarig samordnare*, anser att bostadsförsörjning primärt inte ska vara socialtjänstens ansvar utan att äldres bostadsbehov så långt det är möjligt ska tillgodoses på den ordinarie bostadsmarknaden. Regeringen delar denna uppfattning. För att möta behoven hos äldre krävs däremot flera olika alternativ. Som tidigare nämnts är t.ex. seniorboenden och trygghetsboenden exempel på lösningar som kommunerna i dag använder sig av för att möta målgruppens behov av trygga boenden, vilket också har påpekats av *Enköpings kommun*, *Lunds kommun*, *Skellefteå kommun*, *Stockholms kommun* och *Värmdö kommun*. Dessa boendeformer kräver dock i regel både kötid och eget kapital vilket kan utgöra ett hinder för dem som varken har tillräckligt lång kötid eller tillräckligt med kapital för att kunna lösa sin boendesituation på egen hand, när det inte längre upplevs tillräckligt tryggt att bo kvar hemma.

Riksdagen beslutade den 11 april 2018 att anta regeringens förslag till ny lag om bostadsanpassningsbidrag (prop. 2017/18:80), som också är av betydelse för äldres boende. Lagen, som ska träda i kraft den 1 juli 2018, har som ändamål att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv i eget boende.

I juli 2016 beslutade regeringen även om förordningen (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer. Stödet ska stimulera ombyggnation och nybyggnation av bostäder för äldre och inbegriper även anpassningar i bostaden för att främja kvarboende för äldre personer genom ökad tillgänglighet och trygghet. 150 miljoner kronor avsattes för detta ändamål under 2016, 300 miljoner kronor 2017 och 400 miljoner kronor från och med 2018. Enligt nyssnämnda förordning får stöd, i mån av tillgång på medel, lämnas för att stimulera ny- eller ombyggnad av hyresbostäder som utgör sådana särskilda boendeformer som i dag avses i 5 kap 5 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL.

Trots de ovan beskrivna insatserna kvarstår det faktum att äldres behov blivit allt mer olika i takt med den ökande mångfalden i befolkningen och att allt fler lever allt längre med kroniska sjukdomar. Därmed ställs även större krav på en äldreomsorg med ett varierat utbud som kan anpassas till äldres skilda förutsättningar. Morgondagens äldre har skilda önskemål om hur de vill få sina omsorgsbehov tillgodosedda, vilket medför ökade krav på individuella anpassningar av äldreomsorgen. Ungefär hälften av morgondagens äldre anger att de hellre skulle vilja flytta till någon form av anpassat boende än bo kvar hemma vid en lättare funktionsnedsättning, enligt uppgifter från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Vid en svårare funktionsnedsättning anger cirka 70 procent att de skulle vilja flytta till ett äldreboende. Lika många anger att de skulle vara villiga att betala för att få tillgång till sitt föredragna omsorgsalternativ när frågan formulerades som en skatt, jämfört med 0–50 procent

Prop. 2017/18:273 då frågan formulerades som en försäkring. De som svarat på enkäten anger i genomsnitt en högre betalningsvilja för anpassat boende respektive äldreboende jämfört med boende i det egna hemmet. I en majoritet av fallen angavs också en högre betalningsvilja när funktionsnedsättningen var svårare. Resultaten följer det mönster som förväntas vid denna typ av studier, både på så sätt att betalningsviljan är större vid ett större behov av omsorg och att betalningsviljan ökar med de svarandes hushållsinkomst. Av studien framgår att kvinnor värderar omsorg i eget boende betydligt lägre än män i en situation där de har omfattande behov av stöd och hjälp, enligt myndighetens rapport 2015:8 Hemtjänst, vård- och omsorgsboende eller mitt emellan?

Enligt 5 kap. 5 § första stycket SoL ska socialnämnden verka för att äldre människor får goda bostäder. Majoriteten av befolkningen i åldrarna 65 år och äldre bor kvar i det ordinarie bostadsbeståndet. Cirka hälften av dem som är 65 år och äldre bor i småhus och drygt en tredjedel av dem som är 85 år och äldre. En förklaring till detta är, förutom att många äldre önskar bo kvar i sin ursprungliga bostad, svårigheterna för många att hitta en bostad som motsvarar deras behov. Som tidigare nämnts har tröskeln höjts för att få flytta till ett särskilt boende till följd av att dessa platser i ökad utsträckning främst erbjuds äldre med tämligen omfattande omvårdnadsbehov.

Socialstyrelsen anser att kommunen redan i dag under vissa omständigheter kan ha en skyldighet att inrätta den typ av boenden som beskrivs i förslaget och att det därför inte finns något behov av ytterligare lagreglering på området. Även Utredningen om nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen (S 2015:03) gör bedömningen att socialnämnden redan i dag har ett reglerat ansvar för att inrätta särskilda boendeformer oavsett om behoven beror på demenssjukdom, fysisk eller psykisk ohälsa. Trots att socialtjänsten i vissa fall kan ha en skyldighet att enligt SoL bevilja plats i ett särskilt boende även åt en enskild som känner otrygghet och social isolering så har antalet platser i särskilda boendeformer generellt sett minskat under en följd av år. Utbudet har även allt mer anpassats till de äldre personer som har omfattande vårdbehov, vilket innebär att många äldre kvinnor och män har fått allt svårare att få en plats i ett särskilt boende om de inte är i behov av heldygnsvård utan i stället främst behöver stöd och hjälp i boendet samt annan lättåtkomlig service. De blir i hög utsträckning hänvisade till att bo kvar i sin egen bostad. Många av dessa äldre upplever en otrygghet i sitt boende till följd av ensamhet och isolering. Enligt regeringens mening finns det därför i dag ett uttalat behov av att förbättra förutsättningarna för att kunna tillskapa ett mer varierat utbud av särskilda boenden som i högre grad motsvarar de olika behov som äldre kvinnor och män kan ha. Regeringen föreslår därför att ett nytt tredje stycke ska föras in i 5 kap. 5 § SoL som anger att kommunen får inrätta särskilda boendeformer för äldre som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering (s.k. biståndsbedömt trygghetsboende). Genom förslaget tydliggörs kommunernas möjligheter att inrätta mindre resurskrävande särskilda boendeformer för äldre personer som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service, vilket bedöms kunna förbättra livskvaliteten väsentligt för dessa äldre och även bryta oönskad isolering. I de fall fler

äldre bor på samma ställe finns även potential för att kunna effektivisera hemtjänstinsatserna. Ett mer varierat utbud av särskilda boenden är också nödvändigt i ett längre perspektiv för att klara den framtida demografiska utmaningen.

Även om bostadsförsörjning inte primärt är ett ansvar för socialtjänsten torde ett tydliggörande av kommunernas möjligheter att inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som har omvårdnadsbehov understigande heldygnsvård kunna bidra till ett aktivt deltagande från kommunernas sida i utvecklingen av ett mer varierat utbud av boendeformer för äldre. Det kan även stärka kommunernas arbete med att upprätthålla äldres funktionsförmåga och stärka deras möjligheter att kunna leva ett självständigt liv. Särskilt boende i form av biståndsbedömt trygghetsboende kan även minska den otrygghet och isolering som många äldre lider av i dag och öka deras delaktighet i samhället, vilket också bedöms vara centralt för att klara den framtida demografiska utmaningen.

Statskontoret efterlyser en närmare analys av hur stort behovet av en ny boendeform är och i vilken utsträckning kommunalt inrättade boenden för äldre behövs som ett komplement till bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. *Riksföreningen för SAS, socialt ansvarig samordnare*, anser att frågan om denna typ av boende bör ingå i översynen av SoL.

Regeringen ser till skillnad mot SAS inte någon anledning att avvakta med att agera i denna angelägna fråga. Mot bakgrund av att utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) inte har i uppdrag att redovisa några förslag på enskilda insatser inom ramen för SoL skulle en förändring av uppdraget kräva tilläggsdirektiv, vilket skulle försena processen avsevärt. Efter att en kompletterande promemoria tagits fram under beredningen gör regeringen bedömningen att någon ytterligare analys av förslaget inte behöver göras.

Ett varierat utbud av bostadsformer kan öka de äldres trygghet

Som tidigare nämnts förekommer det i dag att äldre personer med hemtjänst och hjälp från anhöriga känner sig otrygga och ensamma i sitt nuvarande boende men trots det inte beviljas plats i ett särskilt boende. Skälet för det är ofta att behovet bedöms kunna tillgodoses på annat sätt, vilket då hamnar i total motsats till den enskildes önskemål och uppfattning om sina behov. Trots att bestämmelsen i 5 kap. 5 § SoL inte hindrar att särskilda boenden kan ha olika inriktningar som svarar mot olika behov har utvecklingen alltmer styrts mot boenden med en permanent personalstyrka som kan tillhandahålla en hög nivå av service och omvårdnad. Anledningen till det är att de flesta äldre i dag väljer att bo kvar hemma så länge som möjligt även när omvårdnadsbehoven ökar i omfattning, vilket ställer krav på att det äldreboende som man så småningom flyttar in i kan ge vård, omvårdnad och omsorg dygnet runt. Den generellt sett höga kapaciteten på dagens särskilda boenden svarar på så sätt mycket väl upp mot de behov som äldre kvinnor och män med stora omvårdnadsbehov har. Samtidigt beviljas äldre som har omvårdnadsbehov som understiger heldygnsvård plats i särskilt boende mer sällan. Det beskrivs ibland som att tröskeln för att få en plats på ett särskilt boende har höjts.

Med data från den longitudinella SNAC-studien (Swedish National Study on aging and Care) genomfördes på uppdrag av den tidigare utredningen Äldreboendedelegationen (S 2006:03) en studie om hemtjänst, servicehus och särskilt boende med heldygnsomsorg i Stockholm. Enligt studien verkar serviceboende som mellanform mellan ordinärt boende och särskilt boende med heldygnsomsorg i betydande grad kunna skjuta upp eller förhindra behovet av flytt till boende med heldygnsomsorg, enligt betänkandet Bo bra hela livet (SOU 2008:113, del B) Ett tryggare boende med viss service kan således bidra till att motverka behov av flyttning till särskilt boende med heldygnsomsorg.

Som tidigare nämnts har särskilt boende i praktiken blivit förknippat med vårdinsatser som det ur ett kommunalekonomiskt perspektiv inte anses försvarbart att erbjuda enskilda som inte har omfattande vårdbehov. De som bor i ordinärt boende men som av olika anledningar känner otrygghet blir i dag ofta hänvisade till hemtjänstinsatser och daglig verksamhet. Dessa insatser kan till viss del möta den enskildes behov, men upplevd otrygghet kan ofta böttna i ett behov av mer omfattande förändringar i den äldres boendesituation. Enligt Socialstyrelsens rikstäckande undersökning av äldres uppfattning av kvaliteten i hemtjänst och särskilt boende (Så tycker de äldre om äldreomsorgen 2017) besväras personer i ordinärt boende med dagverksamhet mer av ensamhet och ångslan än genomsnittet. Personer i ordinärt boende med förskrivning av psykofarmaka upplever sig dessutom ha stora besvär av ångslan, oro eller ångest. Det finns således i dag ett behov av en boendeform som skiljer sig från det ordinarie boendet och det boende som tillgodoser omfattande vård- och tillsynsbehov, närmare bestämt ett boende som primärt är anpassat för att tillmötesgå behovet av trygghet för äldre personer som har omvårdnadsbehov, men inte i form av heldygnsvård. Enligt *Lagrådet* står det klart att kommunerna redan i dag har möjlighet att inrätta biståndsbedömda trygghetsboenden. *Lagrådet* ifrågasätter därför om den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 5 § tredje stycket SoL behövs. Enligt *Lagrådet* är det också oklart om det föreligger en sådan tveksamhet om kommunernas möjlighet att inrätta boenden av detta slag att det behöver tydliggöras. Ett tydliggörande av möjligheten för kommunerna att inrätta s.k. biståndsbedömt trygghetsboende torde dock enligt regeringens mening kunna svara upp mot det ovan beskrivna behovet av en boendeform som skiljer sig dels från det ordinarie boendet, dels från det boende som tillgodoser omfattande vård- och tillsynsbehov. Det kan även bidra till ett mer varierat utbud av särskilda boenden, vilket är av stort värde för att kunna tillmötesgå de olika behov som morgondagens äldre kan ha. Ett varierat utbud utan krav på att kunna tillgodose behov av heldygnsvård torde även vara mindre ekonomiskt betungande för kommunen jämfört med den kostnad som en plats i särskilt boende i dag medför, vilket ger förutsättningar för att i ökad utsträckning svara upp mot de behov dessa äldre kvinnor och män har.

Biståndsbedömt trygghetsboende

När det gäller begreppet mellanboende har några av remissinstanserna framfört synpunkter. *Kalmar kommun* anser att benämningen behöver ses över och *Malmö kommun* ser ett värde i att boendeformen får en benäm-

ning som gör det möjligt att särskilja den från befintliga former av särskilt boende. *Linköpings kommun* lyfter att boendeformen behöver få ett annat namn för att undvika oklarheter både i förhållande till äldre och deras närstående och till samverkansparter, t.ex. företrädare för regionen.

Regeringen anser att den föreslagna boendeformen i stället för mellanboende bör benämnas biståndsbedömt trygghetsboende. Med detta begrepp avser regeringen en boendeform som kan beviljas efter en individuell behovsbedömning och som tar vid när det inte längre fungerar att bo kvar hemma, men när ett boende med heldygnsvård inte heller är nödvändigt. Till skillnad från *Linköpings kommun* anser regeringen att målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboende uteslutande ska vara äldre människor.

Som tidigare nämnts föreslår regeringen att det i 5 kap. 5 § SoL ska införas ett nytt tredje stycke som anger att kommunen får inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Den föreslagna ändringen syftar till att tydliggöra utrymmet för att inrätta en särskild boendeform anpassad och utformad för äldre som främst behöver hemtjänst men där kvarboende i ordinarie boende inte längre upplevs tryggt. Skillnaden mellan ordinarie boende och biståndsbedömt trygghetsboende är att den äldre får möjlighet att komma till ett särskilt boende som t.ex. kan erbjuda gemensamma måltider, kulturella aktiviteter och umgänge, vilket kan öka tryggheten och tillgodose behovet av gemenskap hos äldre. Den personal som bemannar denna boendeform ska ha lämplig utbildning och erfarenhet, enligt 3 kap 3 § andra stycket SoL. Stöd och hjälp i form av hemtjänst bör kunna erbjudas efter sedvanlig biståndsprövning. Hemtjänstinsatser torde i vissa fall kunna samordnas vilket bedöms kunna leda till effektivisering av hemtjänstinsatserna.

Krav på utformningen av biståndsbedömt trygghetsboende

Flera remissinstanser lyfter frågor kring vilka krav som ska ställas på den föreslagna boendeformen. *Flens kommun* anser att det behöver förtydligas vilka gemensamhetsskapande åtgärder som bör kunna tillhandahållas i boendet. *Stockholms kommun* anser att det bör förtydligas vad som ska gälla i fråga om tillgänglighet, gemensamhetslokaler m.m. *Göteborgs kommun* anser att det är viktigt att tydliggöra kraven på bostadens utformning i relation till trygghetsbostäder och äldreboende. *Enköpings kommun* efterfrågar ett förtydligande av vilka krav som ska finnas på de byggnader som kommer att användas som biståndsbedömt trygghetsboende.

De lokala förutsättningarna är olika över hela landet och möjligheten till service och sociala aktiviteter för äldre kan därför variera. Syftet med förslaget är att öka tryggheten och minska isoleringen för de äldre kvinnor och män som alltjämt bor kvar hemma men som upplever att kvarboendet inte längre är tryggt. Det kan finnas flera orsaker till att man känner sig otrygg. Såväl omvårdnadsbehov som känslor av ensamhet och isolering kan spela in. Enligt regeringens mening är kommunen i fråga bäst lämpad att välja den närmare utformningen av denna typ av boenden. Det kan t.ex. handla om att inrätta ett antal enskilda lägenheter i ett

Prop. 2017/18:273 flerfamiljshus eller att inrätta ett biståndsbedömt trygghetsboende i anslutning till ett befintligt särskilt boende med vårdinsatser. Eftersom ett sådant boende främst bör kunna erbjuda gemensamma måltider och kulturella aktiviteter bör det därmed finnas stort utrymme för att utforma lokalerna på det sätt som bedöms vara ändamålsenligt för att kunna erbjuda detta. I linje med vad som i dag gäller för det tidigare nämnda investeringsstödet bör detta stöd enligt regeringens mening även kunna ges till särskilda boenden i form av biståndsbedömt trygghetsboende.

Ett antal remissinstanser pekar på arbetsmiljöfrågor relaterade till den föreslagna boendeformen. Eftersom biståndsbedömt trygghetsboende är en av flera särskilda boendeformer finner regeringen inte skäl att särskilt behandla arbetsmiljöfrågor inom ramen för denna proposition.

5.2 Inget krav på tillgång till personal dygnet runt

Regeringens bedömning: Socialtjänstförordningens bestämmelse med krav på tillgång till personal dygnet runt, utifrån den enskildes aktuella behov, bör inte gälla för biståndsbedömt trygghetsboende.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Flens kommun* anser att det finns bättre ekonomiska förutsättningar att skapa boende för äldre med måttliga vårdbehov genom att erbjuda trygga boendeformer utan de bemanningskrav som finns på särskilda boenden för äldre, med bemanning dygnet runt. *Storumans kommun* anser att det är viktigt att regelverket utformas så att det ger en flexibilitet i hur boendet kan utformas och att det är viktigt att det inte ställs krav på nattbemanning.

Skälen för regeringens bedömning: I 2 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2001:937), förkortad SoF, anges att det i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § SoL, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, ska, utifrån den enskildes aktuella behov, finnas tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Ett biståndsbedömt trygghetsboende enligt 5 kap. 5 § tredje stycket SoL föreslås vara avsett för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Det stöd och den hjälp och service som den enskilde i ett sådant boende kan behöva bör efter biståndsbedömning kunna erbjudas genom hemtjänstinsatser på samma sätt som vid hemtjänst i ordinärt boende. Biståndsbedömt trygghetsboende är därmed avsett för en annan målgrupp än personer som behöver service och omvårdnad dygnet runt. Av det skälet bedömer regeringen att SoF:s bestämmelse med krav på tillgång till personal dygnet runt, utifrån den enskildes aktuella behov, inte bör gälla för boende i ett biståndsbedömt trygghetsboende.

Regeringens bedömning: Socialtjänstlagens parbogaranti och hyreslagens regler om besittningsskydd bör gälla även i biståndsbedömt trygghetsboende. Om omvårdnadsbehovet hos den som flyttat till ett biståndsbedömt trygghetsboende inte längre kan tillgodoses inom ramen för trygghetsboendets tillhandahållna insatser, bör den enskilde dock flytta till ett särskilt boende som på ett bättre sätt svarar mot den enskildes behov.

Promemorians bedömning: Promemoriorna behandlar inte specifikt dessa frågor.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser har kommenterat frågan om kvarboendepincipens tillämpning i biståndsbedömt trygghetsboende. *Kils kommun* efterfrågar ett förtydligande kring eventuell parbogaranti i biståndsbedömt trygghetsboende. *Flens kommun* anser att kommunen behöver få möjlighet att flytta människor från en boendeform till en annan om de får större eller särskilda vårdbehov, exempelvis vid demenssjukdom. *Dorotea kommun* påpekar att det kan bli problem när en person vill bo kvar i ett biståndsbedömt trygghetsboende med omfattande hemtjänstinsatser trots att behoven ökat till att bli så omfattande att de bättre tillgodoses i en annan form av särskilt boende. Även *Föreningen Sveriges Socialchefer* lyfter frågan om kvarboendepincipen i förhållande till möjligheten att kunna flytta till ett boende där behoven bättre kan tillgodoses. *Lunds kommun* påpekar att ett biståndsbedömt trygghetsboende innebär att principen om kvarboende sätts ur spel genom att en äldre person som flyttat till ett biståndsbedömt trygghetsboende kan komma att tvingas flytta igen när han eller hon får ett större behov av insatser, om inte det biståndsbedömda trygghetsboendet efter hand ska omvandlas till särskilda boenden så som de i dag är utformade. *Norrtälje kommun* anser att ytterligare utredning krävs i fråga om skiljelinjerna mellan individens rätt till kvarboende, trots ökade vård- och omsorgsbehov, och kommunens intresse av att tillhandahålla specifika boendeformer för äldre för avsedd målgrupp. *Norrtälje kommun* noterar även en viss risk för att möjligheten att inrätta biståndsbedömt trygghetsboende kan bli verkninglös utifrån kvarboendepincipen. Fackförbundet *Vision* ställer sig positivt till förslaget och vill understryka att även om kvarboendepincipen enligt förslaget inte förefaller gälla måste bemanningen och kompetensen på ett boende vara anpassad för att möta behoven hos de boende vid varje givet tillfälle. *Vårdföretagarna* anser att det närmare behöver belysas vad som ska hända när behovet hos den boende förändras och ser en risk för att tanken med biståndsbedömt trygghetsboende kan urvattnas om det på sikt i praktiken blir ett särskilt boende av den typ som i övrigt finns i dag. *Mullsjö kommun*, *Värmdö kommun* och *Örnsköldsviks kommun* är positiva till förslaget men befarar att de som väljer att flytta in i ett biståndsbedömt trygghetsboende kan komma att vilja bo kvar där, även när behov av mer omfattande omvårdnad uppstår, vilket kan innebära att ett biståndsbedömt trygghetsboende i praktiken blir mer som dagens särskilda boende. *Örnsköldsviks kommun* framhåller också

Skälen för regeringens bedömning

Parbogaranti

I 4 kap. 1 c § SoL anges att för den som har beviljats eller beviljas bistånd i form av boende i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § SoL, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, ska det ingå i en skälig levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo. Detta gäller under förutsättning att paret varaktigt har sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott. Detta gäller också oavsett om maken eller sambon har behov av boende i särskild boendeform.

Enligt 2 kap. 2 § SoF gäller vidare att för det fall makar, sambor eller registrerade partner beviljas boende i en särskild boendeform för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd ska med skälig levnadsnivå förstås att båda bereds plats i samma boende, om de begär det. Denna s.k. parbogaranti infördes för att äldre par som delat ett långt liv tillsammans eller varaktigt bott ihop under en tid inte ska behöva flytta isär bara för att deras omsorgsbehov skiljer sig åt (prop. 2011/12:147 s. 13).

Det finns inga skäl för att parbogarantin inte ska gälla för den som beviljas bistånd i form av plats i biståndsbedömt trygghetsboende. Regeringen gör därför bedömningen att den bör gälla även för denna boendeform, vilket *Kils kommun* framhållit som viktigt. Eftersom det dock kan antas att den grupp personer som vill flytta till ett biståndsbedömt trygghetsboende i de flesta fall utgörs av ensamstående äldre som vill undvika ensamhet och isolering och komma till en miljö som t.ex. kan erbjuda gemensamma måltider och umgänge, torde dock antalet makar, sambor eller registrerade partner som skulle vilja åberopa parbogarantin i samband med en flytt till ett biståndsbedömt trygghetsboende vara begränsat.

Kvarboendeprincipen

Begreppet kvarboende har länge varit av central betydelse i strävan mot normalisering och integrering av äldre personer i samhället. Ädelreformen från 1992 slog fast att personer som oavsett ålder hade långvariga behov av vård och omsorg inte skulle behöva vistas i institutionsliknande miljöer och inte heller behöva flytta från en boendeform till en annan vid upprepade tillfällen. Det är en alltjämt rådande princip. Den s.k. kvarboendeprincipen har haft betydelse både när det gäller den egna bostaden och för boendet i särskilda boenden. Den långsiktiga inriktningen att stödja vård och omsorg i hemmet har lett till att allt fler vill och kan bo kvar längre med stöd av hemtjänst och välfärdsteknik. Kvarboendeprincipen i särskilt boende har inneburit att specialiserade inriktningar efter hand har utvecklats för att svara mot de boendes växande behov. Utvecklingen går i dag mot en mer generell utformning av särskilt boende för dem med de största behoven vilket lett till ökade svårigheter för äldre

med omsorgsbehov som understiger heldygnsvård att få en plats i ett särskilt boende.

Äldres behov ändras över tid och de behov av omsorg och social samvaro som en äldre person kan ha vid inflyttning till ett biståndsbedömt trygghetsboende kan efter en tid övergå till mer omfattande behov av vård och omsorg. Då är det, enligt regeringens mening, rimligt att personen i fråga flyttar till en boendeform som bättre svarar mot de behov han eller hon har. Det hindrar dock inte att en äldre person som flyttar in i ett biståndsbedömt trygghetsboende successivt får mer omsorg genom hemtjänstinsatser, men tanken med biståndsbedömda trygghetsboenden är inte att dessa gradvis ska förvandlas till dagens särskilda boenden med hög personaltäthet. Som tidigare nämnts bör SoF:s bestämmelse med krav på tillgång till personal dygnet runt, utifrån den enskildes aktuella behov, inte gälla i biståndsbedömt trygghetsboende. Det finns inte heller några uttalade krav på själva utformningen av lokalerna. Om den enskildes behov överstiger den servicenivå som är rimlig utifrån den tänkta målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboende, bör fokus därför ligga på att motivera den äldre att flytta till ett särskilt boende som bättre svarar mot de behov han eller hon har.

Besittningsskydd i biståndsbedömda trygghetsboenden

Upplåtelse av en plats i biståndsbedömt trygghetsboende torde i normalfallet ses som ett hyresförhållande. Då gäller reglerna om hyra i 12 kap. jordabalken (se även avsnitt 5.6), bl.a. reglerna om besittningsskydd. Utgångspunkten för reglerna om besittningsskydd är att den som hyr en bostadslägenhet i princip har rätt till förlängning av hyresavtalet, även om hyresvärden har sagt upp avtalet. Dock finns det under vissa förutsättningar möjlighet att avstå från besittningsskyddet (12 kap. 45 a och 46 §§). Det gäller t.ex. om hyresvärden och hyresgästen i en särskilt upprättad handling har kommit överens om att hyresrätten inte ska vara förenad med besittningsskydd och en sådan överenskommelse har godkänts av hyresnämnden. Hyresnämndens godkännande behövs dock inte om överenskommelsen träffats efter det att hyresförhållandet har inletts och avser en hyresrätt som är förenad med rätt till förlängning. Det innebär att parterna när som helst kan avtala bort besittningsskyddet. När den s.k. parbogarantin (se avsnitt 5.3) infördes konstaterade regeringen att kommunerna har möjlighet att bestämma hur hyresavtalen ska vara utformade och om man vill avtala bort besittningsrätten och att kommunernas möjligheter i den delen inte skulle förändras genom parbogarantins införande (prop. 2011/12:147 s. 37). Målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboende är äldre personer som inte längre vill bo kvar hemma men som inte är i behov av heldygnsvård. Det innebär att det får anses vara motiverat att flytta till en annan särskild boendeform om omsorgsbehoven blir så stora att det krävs heldygnsvård. Regeringen anser därför att kommunerna ska ha möjlighet att bestämma hur avtalen ska vara utformade och om man vill avtala bort besittningsrätten även i biståndsbedömt trygghetsboende.

5.4 Kommunal hälso- och sjukvård samt hemsjukvård

Regeringens förslag: Kommunens ansvar för hälso- och sjukvård i särskilda boendeformer ska inte omfatta biståndsbedömt trygghetsboende. Kommunen ska däremot få erbjuda hemsjukvård i biståndsbedömt trygghetsboende.

Landstinget får överlåta sin skyldighet att erbjuda hemsjukvård i biståndsbedömda trygghetsboenden till en kommun, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Om landstinget överlåtit skyldigheten till kommunen, ska landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hemsjukvård.

Promemorians förslag: Förslagen i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Mönsterås kommun* anser att det behöver beaktas om förslaget påverkar de regionalt överenskomna hemsjukvårdsavtalen.

Skälen för regeringens förslag: Av 12 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, framgår att kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Genom bestämmelsen klargörs att de särskilda boendeformerna ska kunna ge omfattande service och vård till människor som inte längre vill eller kan bo kvar i det vanliga bostadsbeståndet. Den hälso- och sjukvård som kommunerna ska ha ansvar för vid de särskilda boendeformerna för service och omvårdnad skiljer sig inte från annan hälso- och sjukvård som meddelas av sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter och undersköterskor. Kommunernas ansvar ska vara av samma art som landstingens motsvarande ansvar, med den begränsningen att det inte omfattar läkarinsatser (prop. 1990/91:14 s. 58 f.).

Därutöver gäller att landstinget har en skyldighet att erbjuda sjukvård i hemmet, s.k. hemsjukvård. Med hemsjukvård avses i huvudsak sådan vård i den enskildes hem, där patientens tillstånd kräver regelbundna besök av hälso- och sjukvårdspersonal enligt särskild överenskommelse mellan patienten och landstinget (prop. 2001/02:63 s. 96). Utöver landstingets skyldighet att erbjuda hemsjukvård gäller även att kommunen enligt 12 kap. 2 § HSL får erbjuda den som vistas i kommunen hemsjukvård i ordinärt boende. Enligt 14 kap. 1 § HSL får landstinget till en kommun inom landstinget överlåta sin skyldighet att erbjuda hemsjukvård i ordinärt boende, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Av 16 kap. 1 § HSL framgår att landstinget till kommunerna inom landstinget ska avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hemsjukvård i ordinärt boende, om landstinget efter en överenskommelse med kommunen överlåtit ansvaret för vården till kommunen.

Eftersom behovet av den form av hälso- och sjukvård som kommunerna i dag ska ge i särskilda boenden inte torde vara lika omfattande för den som beviljats plats i ett biståndsbedömt trygghetsboende ska kommunen inte vara skyldig att erbjuda sådan hälso- och sjukvård i ett biståndsbedömt trygghetsboende. Det är däremot viktigt att kommunerna

får möjlighet att erbjuda hemsjukvård i den nu föreslagna boendeformen då en viktig utgångspunkt för denna boendeform är att öka tryggheten hos äldre personer. Möjligheten för kommunen att erbjuda hemsjukvård i ett biståndsbedömt trygghetsboende är även av betydelse i de fall den äldre redan får hemsjukvård i det egna hemmet. Landstinget bör av samma skäl ha möjlighet att överlåta sin skyldighet att erbjuda hemsjukvård till kommunen om landstinget och kommunen kommer överens om det. I en sådan situation bör landstinget också, på motsvarande sätt som vid överlåtelse av skyldigheten att erbjuda hemsjukvård i ordinärt boende, vara skyldig att avsätta behövliga läkarresurser för att kunna erbjuda en god hemsjukvård i ett biståndsbedömt trygghetsboende.

I de fall ett landsting och en kommun kommer överens om att kommunen ska ta över landstingets skyldighet att erbjuda hemsjukvård i ett biståndsbedömt trygghetsboende, kan de regionala överenskomna hemsjukvårdsavtalen behöva revideras, i enlighet med vad Mönsterås kommun har framfört.

5.5 Frågor om ansvarig kommun och möjligheten att ansöka om biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun

Regeringens förslag: Kommunen ska behålla ansvaret för insatser enligt SoL och LSS åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun.

För patienter som är utskrivningsklara från slutna hälso- och sjukvård ska kommunens betalningsansvar gentemot landstinget enligt lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård gälla också om kommunen beslutat om vistelse i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun.

Regeringens bedömning: Målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboende torde endast undantagsvis ha sådana omfattande behov av vård- och omsorgsinsatser att bestämmelsen i SoL som ger möjlighet att ansöka om särskilt boende i en annan kommun blir tillämplig.

Promemorians förslag och bedömning: Motsvarande förslag och bedömning saknas i promemoriorna.

Remissinstanserna: *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* önskar ett förtydligande i frågan om kommuners ansvar när en kommun verkställer beslut om biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun. Ett antal remissinstanser efterfrågar också förtydliganden om möjligheten att ansöka om biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun, såsom *Kalmar kommun*, *Norrhälje kommun* och *Värmdö kommun*.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Kommunens ansvar

Av 2 a kap. 4 § SoL följer att en kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild i de fall den enskilde till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i boende för service och omvårdnad för

Prop. 2017/18:273 äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Vidare följer av 16 d § andra punkten LSS att en kommun har ansvar enligt LSS gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun, t.ex. i en särskild boendeform för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Den ovan beskrivna regleringen ger uttryck för grundprincipen att det är den kommun som verkställer ett beslut om en placering eller ett boende i en annan kommun enligt SoL eller LSS som ska ha fortsatt samordnat ansvar för insatser enligt de båda lagarna både för insatser som sammanfaller med beslutet om boendet eller placeringen och för insatser som uppkommer i den andra kommunen (prop. 2011/11:49 s. 73–75). Regeringen anser att den ovan beskrivna grundprincipen för kommunernas ansvar ska gälla även om den enskilde vistas i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun.

I lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård finns bestämmelser om samverkan vid planering av insatser för enskilda som efter att de skrivits ut från slutna vård kan komma att behöva insatser från socialtjänsten, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården eller den landstingsfinansierade öppna vården. Lagen syftar till att främja en god vård och en socialtjänst av god kvalitet för enskilda som efter utskrivning från slutna vård behöver insatser från socialtjänsten, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården eller den landstingsfinansierade öppna vården. Enligt 5 kap. 1 § ska en kommun betala ersättning till ett landsting för en patient som vårdas inom den slutna vården efter det att den behandlande läkaren har bedömt att patienten är utskrivningsklar. Av 5 kap. 2 § framgår att en kommuns betalningsansvar omfattar patienter som är folkbokförda i kommunen. Vidare anges att den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 SoL, dvs. i en särskild boendeform för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Kommunens ansvar för utskrivningsklara patienter infördes i samband med Ädelreformen, och det kommunala betalningsansvaret infördes som ett ekonomiskt incitament för att förstärka genomslaget av de ansvarsförändringar som Ädelreformen innebar. När lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård infördes, gjorde regeringen bedömningen att det kommunala betalningsansvaret bör bestå. Regeringen ansåg att det även fortsättningsvis behövs ekonomiska incitament för att åstadkomma kortare väntetider för patienter som behöver insatser från kommunens socialtjänst, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården eller den landstingsfinansierade öppna vården (prop. 2016/17:106 s. 81). Regeringen anser med hänvisning till samma argument att kommunernas betalningsansvar även ska omfatta patienter som vistas i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun, oavsett var patienten är folkbokförd.

Enligt 2 a kap. 8 § 1 SoL får en person som önskar flytta till en annan kommun ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas.

Med omfattande vård- och omsorgsinsatser menas kontinuerliga insatser som behöver ges dygnet runt för att tillgodose behov av personlig omvårdnad, tillsyn, skydd och sjukvård. Hjälp i form av enbart städning, inköp, matlagning och liknande service är inte att anse som vård- och omsorgsinsatser enligt bestämmelsen. Det ska vidare vara fråga om ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser, och behov av övergående natur omfattas därför inte (prop. 1996/97:124 s. 175).

Eftersom målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboendefrämst är äldre personer med hemtjänst som inte har behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser under alla tider på dygnet torde den som skulle vilja ansöka om plats i en annan kommun endast undantagsvis ha sådana omfattande behov av vård- och omsorgsinsatser att bestämmelsen i SoL som ger möjlighet att ansöka om boende i en annan kommun blir tillämplig.

5.6 Avgifter

Regeringens förslag: För en bostad i ett biståndsbedömt trygghetsboende som inte omfattas av hyreslagens bestämmelser, ska kommunerna få ta ut en skäligen avgift. Socialtjänstlagens bestämmelser om avgifter och högkostnadsskydd ska gälla.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Riksförbundet Pensionärsgemenskap (RPG) anser att det är nödvändigt med olika typer av boenden som kan möta den äldre i livets olika faser och att boendeformerna har en gemensam struktur av tillsyn, avgifter m.m.

Skälen för regeringens förslag: Om hus eller delar av hus upplåtits genom avtal till nyttjande mot ersättning, gäller den s.k. hyreslagens (12 kap. jordabalken) bestämmelser. Avgörande för om en upplåtelse av bostad i särskilt boende ska anses utgöra ett hyresavtal i hyreslagens mening, är om upplåtelsen ingår som ett underordnat moment i vården och/eller servicen eller inte. För att hyreslagen ska vara tillämplig vid en upplåtelse av bostad i särskilt boende måste det alltså finnas ett hyresförhållande. Så har enligt praxis i princip ansetts vara fallet vid upplåtelse av lägenhet och enbäddrum. I de fallen skyddas hyresgästen mot oskäliga hyresnivåer genom bestämmelser i hyreslagen (prop. 2000/01:149 s. 25 och 45 och Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 2009 ref. 1). Mot bakgrund av ett biståndsbedömt trygghetsboendes tilltänkta målgrupp, funktion och utformning kan det med fog antas att de som erbjuds plats i ett sådant boende i de flesta fall kommer att erbjudas en

Prop. 2017/18:273 lägenhet där den erbjudna vården och servicen kommer att vara underordnade moment. Därmed torde också, vilket även *Vård- och omsorgsförvaltningen i Lunds kommun* bedömer, i första hand hyreslagens bestämmelser om hyra bli tillämpliga.

I de fall hyreslagens bestämmelser inte skulle anses bli tillämpliga för en plats i ett biståndsbedömt trygghetsboende gäller enligt 2 kap. 5 § kommunallagen (2017:725) att kommuner och landsting får ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. Närmare bestämmelser om avgifter för socialtjänstinsatser finns i 8 kap. SoL. Av 8 kap. 2 § SoL följer att för bl.a. bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL, dvs. boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, och som inte omfattas av hyreslagen får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I 8 kap. 3–9 §§ SoL finns ytterligare bestämmelser om högkostnads-skydd och förbehållsbelopp. Högkostnadsskyddet innebär att för plats i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL får den enskildes avgifter enligt 8 kap. 5 § SoL per månad för år 2018 uppgå till högst en tolfedel av 0,5539 prisbasbelopp i de fall boendekostnaden inte i stället ska fastställas som hyra. Förbehållsbelopp är det belopp som den enskilde ska ha rätt att behålla av sina egna medel innan avgift får tas ut för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård respektive bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Bestämmelserna om högkostnadsskydd och förbehållsbelopp infördes för att säkerställa att de människor som får insatser från omsorgen ska skyddas mot för höga avgifter (prop. 2000/01:149 s. 19).

Kommunerna bör på motsvarande sätt som för särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd få ta ut avgifter även för bostad i ett biståndsbedömt trygghetsboende. Samtidigt bör de som får plats i ett biståndsbedömt boende skyddas mot höga avgifter. Bestämmelserna om högkostnadsskydd föreslås därför gälla även för avgifter för plats i ett biståndsbedömt trygghetsboende i det fall ett biståndsbedömt trygghetsboende inte skulle anses omfattas av hyreslagens bestämmelser.

5.7 Tillståndsplikt

Regeringens förslag: Det ska krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg för att få bedriva yrkesmässig verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* tillstyrker tillståndsplikt men anser att tillståndsprövningen ska fokusera på verksamhetsföreträdarens lämplighet och förutsättningar för att bedriva verksamheten, i enlighet med vad som föreslås i regeringens proposition *Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden* (prop. 2017/18:158). IVO anser vidare att syftet med den föreslagna

boendeformen och verksamhetens innehåll är allt för oklart för att den föreslagna tillståndsprövningen ska vara ändamålsenlig. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* noterar regeringens avsikt att genom propositionen om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden göra hemtjänst tillståndspliktig och anser med hänvisning till IVO:s handläggningstider att tidpunkten för när bestämmelserna om biståndsbedömt trygghetsboende ska träda i kraft därför bör omprövas. Enligt SKL måste regelverket för tillståndsprövningen av biståndsbedömda trygghetsboenden möjliggöra att dessa organiseras och tillhandahålls på olika sätt, t.ex. som en sammanhållen verksamhet, som en del av verksamhet eller del av ett bostadsbestånd i en befintlig fastighet. Hemtjänst och annan lättåtkomlig service måste vidare enligt SKL kunna organiseras och komma den äldre personen till del på olika sätt. *Linköpings kommun* anser att den föreslagna boendeformen inte ska vara tillståndspliktig. *SPF Seniorerna* anser att tillståndskraven även ska gälla för kommuner och landsting och anser med hänvisning till konsekvenser i form av kostnader och ökade handläggningstider att det bör övervägas om det är nödvändigt med tillståndsplikt för en ny form av verksamhet. *Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO)* efterlyser ett förtydligande om vilka brandskyddskrav som ska gälla för biståndsbedömda trygghetsboenden. *Vårdföretagarna* anser att tillståndsplikt ska gälla för såväl enskilda verksamheter som för kommuner och landsting. *Vårdföretagarna* noterar att regeringen i propositionen om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden föreslår tillståndsplikt för hemtjänst från och med den 1 januari 2019. Enligt *Vårdföretagarna* behöver IVO ha etablerat en tydlig, transparent och förutsebar tillståndsprövningsprocess och ha förkortat handläggningstiderna väsentligt innan tillståndsplikten införs. Regeringen bör enligt *Vårdföretagarna* även tillsätta en utredning om förenklad tillståndshantering och om tillståndsplikt för offentliga aktörer innan tillståndsplikt för biståndsbedömda trygghetsboenden införs.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 7 kap. 1 § första stycket 2 SoL får ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ inte utan tillstånd av IVO yrkesmässigt bedriva vissa former av verksamhet, däribland verksamhet i form av särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § andra stycket. Kommuner och landsting som driver sådan verksamhet ska anmäla verksamheten till IVO innan verksamheten påbörjas. Enligt 3 kap. 3 § SoL ska insatserna inom socialtjänsten vara av god kvalitet. Tillstånd att bedriva tillståndspliktig verksamhet får enligt 7 kap. 2 § SoL beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. För att skapa så goda förutsättningar som möjligt för god kvalitet för biståndsbedömda trygghetsboenden bedömer regeringen att också biståndsbedömda trygghetsboenden bör omfattas av tillstånds- och anmälningsplikt enligt ovan.

Förutom i SoL ställs även i SoF i 3 kap. 3–5 och 8 §§ jämförda med 4 kap. 4 § vissa krav på de särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL, dvs. boenden för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Bland annat föreskrivs att det vid varje verksamhet ska finnas en person med lämplig utbildning som förstärker verksamheten och att det ska finnas sådan personal som i övrigt behövs för en ändamålsenlig verksamhet. Vidare regleras närmare vad en

Prop. 2017/18:273 tillståndsansökan respektive anmälan till IVO ska innehålla. Bland annat ska ritningar över verksamhetens lokaler samt uppgifter om hur brandskyddet är ordnat ges in.

Regeringen beslutade den 15 mars 2018 propositionen Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158). I propositionen föreslås bl.a. att tillståndsplikt införs för verksamhet som avser hemtjänst enligt SoL. I propositionen föreslås även nya krav på insikt, lämplighet och ekonomiska förutsättningar för att beviljas tillstånd att bedriva verksamhet enligt SoL. Lagändringarna syftar till att säkerställa att privata utförare har tillräckliga förutsättningar att bedriva verksamhet med god kvalitet och stärka allmänhetens tilltro till sektorn. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019. IVO anser att tillståndsprövningen endast ska fokusera på verksamhetsföreträdarens lämplighet och förutsättningar för att bedriva verksamheten, i enlighet med vad som föreslås i den nyssnämnda propositionen, då syftet med den föreslagna boendeformen och verksamhetens innehåll enligt IVO är allt för oklart för att en tillståndsprövning av samma slag som för dagens särskilda boenden ska vara ändamålsenlig. Regeringen anser att de nya tillståndskrav på verksamhetsföreträdare som föreslås i propositionen om ökade tillståndskrav är angelägna även när det gäller biståndsbedömt trygghetsboende, för att säkerställa en god kvalitet på socialtjänstverksamhet som bedrivs av privata aktörer. Eftersom ett biståndsbedömt trygghetsboende bl.a. bör kunna erbjuda gemensamma måltider och kulturella aktiviteter bör det dock, enligt regeringens mening, vid tillståndsprövningen även kunna ställas krav på och prövas om lokaler och utrustning är ändamålsenliga för sådana ändamål (jfr prop. 1996/97:124 s. 186). Till skillnad från vad SKL befarar hindrar det dock inte att kommunerna i övrigt ges stor frihet att utforma boendena. Däremot anser regeringen, till skillnad från SABO, att det vid en tillståndsprövning inte finns skäl att vare sig i SoL eller SoF närmare precisera vilka brandskyddskrav som ska gälla. Inte heller är SKL:s eller Vårdföretagarnas åsikter om brister i IVO:s processer för tillståndsprövning skäl för att avvakta med att införa tillståndsplikt för biståndsbedömda trygghetsboenden. Det kan inte heller anses finnas skäl att, såsom Vårdföretagarna begärt, tillsätta ytterligare utredningar om tillståndsprövning innan tillståndsplikt införs för biståndsbedömda trygghetsboenden. Inom ramen för denna proposition saknas även beredningsunderlag för att, som SPF och Vårdföretagarna önskar, pröva frågan om tillståndsplikt för andra än privata aktörer.

Regeringen avser att återkomma i frågan om tillståndspliktens närmare utformning och vilka av SoF:s bestämmelser om tillståndsplikt och tillståndsprövning som bör gälla vid tillståndsprövningen av biståndsbedömda trygghetsboenden.

Regeringens bedömning: IVO:s tillsyn bör även omfatta biståndsbedömda trygghetsboenden. Socialtjänstlagens bestämmelser om rapporteringsskyldighet och särskilda avgifter bör även gälla ej verkställda beslut om plats i ett biståndsbedömt trygghetsboende.

Promemorians bedömning: Bedömningen i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens bedömning. Promemoriorna behandlar dock inte frågan om ej verkställda beslut.

Remissinstanserna: IVO konstaterar att kommunerna kommer att vara skyldiga att följa SoL:s krav på bl.a. dokumentation, kvalitet, egenkontroll och avvikelshantering och att det innebär att IVO kan utöva tillsyn över att detta sker i enlighet med gällande regler. IVO anser dock att fokus för tillsynen bör vara att utifrån risker granska om den som ska bedriva verksamheten fortsatt har förutsättningar att bedriva verksamheten med god kvalitet och säkerhet utifrån andra omständigheter, såsom efterlevnad av krav enligt aktiebolagslagen (2005:551) och sådana förpliktelser som gäller för att bedriva den aktuella verksamheten. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att det är svårt att förutse vilka krav som kommer att gälla och hur IVO kommer att bedriva sin tillsyn. Även *Vårdföretagarna* anser att eftersom förslaget tar sikte på boenden som är avsedda för andra boende än de som behöver stöd och omvårdnad dygnet runt är det svårt att förutse på vilket sätt som IVO kommer att bedriva tillsyn och vilka krav som kommer att gälla. *Kils kommun* begär förtydligande av vad som ska gälla beträffande rapporteringsskyldighet och särskilda avgifter för ej verkställda beslut om biståndsbedömda trygghetsboenden.

Skälen för regeringens bedömning

Tillsyn över biståndsbedömda trygghetsboenden

Kommuner, landsting och regioner har enligt kommunallagen (2017:725) ansvar för att följa upp den verksamhet som bedrivs, oavsett om den utförs i egen regi eller av annan utförare. Utförarna har i sin tur ett eget ansvar för att följa upp den egna verksamheten. Därutöver utövar IVO enligt 13 kap. 1 § SoL tillsyn över socialtjänsten. Med begreppet socialtjänst ska bl.a. förstås verksamhet, oavsett driftsform, enligt lagstiftning om socialtjänst, däribland enligt SoL (prop. 2000/01:80 s. 163). IVO:s tillsyn kommer därför även att omfatta biståndsbedömda trygghetsboenden om dessa bedrivs i kommunens regi. Enligt 13 kap. 1 § SoL har IVO även tillsyn över verksamheter för vilka det krävs tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket SoL. Eftersom regeringen föreslår tillståndsplikt även för biståndsbedömda trygghetsboenden (se avsnitt 5.7) kommer också enskilda verksamheter i form av biståndsbedömda trygghetsboenden att omfattas av IVO:s tillsyn. Av 13 kap. 2 § SoL följer att tillsyn enligt SoL innebär granskning av att den verksamhet som avses i 1 § uppfyller krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter. Det saknas underlag för att inom ramen för denna proposition göra några förändringar beträffande tillsynens inriktning jämfört med vad som anges i 13 kap. 2 § SoL. Regeringen note-

Prop. 2017/18:273 rar dock att IVO har utrymme för att planera och genomföra sin tillsyn med utgångspunkt i egna riskanalyser, enligt 2 § förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg.

Rapporteringskyldighet och särskilda avgifter för ej verkställda beslut

För att stärka rättssäkerheten för personer som beviljats bistånd infördes genom prop. 2005/06:115 bestämmelserna i 16 kap. 6 a–6 i §§ SoL om kommuners skyldighet att rapportera ej verkställda gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Socialnämnden ska rapportera sådana beslut till IVO, de kommunala revisorerna och till fullmäktige. Vidare infördes en sanktionsavgift, s.k. särskild avgift, som ett yttersta påtryckningsmedel för att gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL ska verkställas inom skälig tid.

Enligt regeringens mening är det angeläget att även gynnande biståndsbeslut om plats i ett biståndsbedömt trygghetsboende verkställs inom skälig tid. Regeringen konstaterar att den nuvarande utformningen av bestämmelserna om rapporteringskyldighet och särskild avgift gör att dessa bestämmelser också kommer att omfatta även ej verkställda beslut om plats i biståndsbedömt trygghetsboende.

5.9 Vissa övriga ändringar

Regeringens förslag: Biståndsbedömda trygghetsboenden ska undantas från alkohollagens krav på serveringstillstånd.

En vistelse för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till detta boende ska inte leda till ändrad folkbokföring om vistelsen har beslutats av den kommun där personen var eller borde ha varit folkbokförd.

Kommunens rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt för lokalkostnader för särskilda boendeformer för service och omsorg ska gälla även för kostnader för biståndsbedömda trygghetsboenden.

På samma sätt som gäller för socialnämnden i ärenden om särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd ska nämnden inte heller i ärenden om biståndsbedömda trygghetsboenden tillämpa förvaltningslagens bestämmelser om partsinsyn och kommunikation.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:68 till ändring avseende tillämpningen av förvaltningslagens bestämmelser överensstämmer med regeringens förslag. Övriga förslag behandlas inte i promemoriorna.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig över förslaget till ändring avseende tillämpningen av förvaltningslagens bestämmelser har inget att invända mot förslaget.

Serveringstillstånd

Som huvudregel gäller att servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker kräver serveringstillstånd. Det följer av 8 kap. 1 § första stycket alkohollagen (2010:1622). Av 8 kap. 1 b § alkohollagen framgår att serveringstillstånd inte krävs för servering till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket SoL (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och vid vilka måltidsservice tillhandahålls. Denna undantagsbestämmelse infördes med motiveringen att regeringen ansåg att de skyddsintressen som ligger bakom de krav som ställs i 8 kap. alkohollagen för att få serveringstillstånd ändå är tillgodosedda när det gäller alkoholservering till de boende på sådana särskilda boenden där måltidsservice tillhandahålls (prop. 2011/12:61 s. 21–22). Regeringen anser att skyddsintressena kommer att vara tillgodosedda också i biståndsbedömda trygghetsboenden och att även dessa boenden därför ska undantas från kravet på serveringstillstånd.

Folkbokföring

En person ska som regel vara folkbokförd på den fastighet och i den kommun där han eller hon regelmässigt tillbringar eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila och därmed enligt folkbokföringslagen (1991:481) anses vara bosatt (6 och 7 §§ samma lag). Även personer som är bosatta i särskilda boendeformer för äldre ska vara folkbokförda enligt de allmänna reglerna för folkbokföring. Från denna huvudregel finns i 15 § folkbokföringslagen en undantagsbestämmelse av vilken det av bestämmelsens första stycke följer att en vistelse för service och omvårdnad i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § SoL i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, inte ska anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Detsamma gäller enligt bestämmelsens andra stycke även för den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket. Regeringen anser att undantagsbestämmelsen ska gälla även i fråga om biståndsbedömda trygghetsboenden och föreslår därför att 15 § första och andra styckena folkbokföringslagen ändras så att undantaget också omfattar vistelse för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i ett sådant boende.

Ersättning för ingående mervärdesskatt

Beträffande mervärdesskatt gäller som utgångspunkt att kommuner och landsting saknar rätt till avdrag för mervärdesskatt i verksamhet som inte medför skattskyldighet. Exempel på sådan verksamhet är omsättning av tjänster som utgör sjukvård eller social omsorg (3 kap. 4 § första stycket mervärdesskattelagen [1994:200]). I lagen (2005:807) om ersättning för

Prop. 2017/18:273 viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund, förkortad LEMK, finns dock bestämmelser om rätt till ersättning för kommuner för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen. Enligt 2 § i LEMK har kommuner rätt till ersättning för ingående skatt som inte får dras av enligt mervärdesskattelagen (1994:200) eller för vilken de inte har rätt till återbetalning enligt mervärdesskattelagen. Av 4 och 5 §§ LEMK jämförda med 8 kap. 9 § mervärdesskattelagen följer att kommunerna saknar rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt respektive dold mervärdesskatt som avser stadigvarande bostad när verksamhet bedrivs i kommunal regi. Rätt till ersättning finns dock för sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket SoL, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Det kan vara fråga om kostnader för ingående mervärdesskatt som uppkommit under byggnation, om kommunen bygger själv, kostnader som uppkommit vid driften av en sådan boendeform (jfr prop. 1997/98:153 s. 22) eller kostnader för dold mervärdesskatt vid hyra av lokal. För boenden som bedrivs i extern regi får kommunerna ersättning enligt 5 § LEMK. Regeringen anser att kommunens rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt för lokalkostnader för särskilda boendeformer ska gälla även för kostnader för biståndsbedömda trygghetsboenden. Det avgörande för rätten till återbetalning är om mervärdesskatten avser ett biståndsbedömt trygghetsboende. Kommunen bör vid behov kunna styrka detta genom att visa upp ett beslut att inrätta eller tillhandahålla en sådan särskild boendeform.

Förvaltningslagens tillämplighet

Den 1 juli 2018 träder den nya förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, i kraft. I förvaltningslagen regleras bl.a. rätten till partsinsyn och kommunikation i ärenden. I 10 § FL anges att den som är part i ett ärende har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet, med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Av 25 § FL följer att innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den, om det inte är uppenbart obehövt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet.

I 11 kap. 8 § SoL anges att i ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild ska nämnden tillämpa vissa bestämmelser i FL. Av den föreslagna lydelsen i bestämmelsen framgår bl.a. att socialnämnden ska tillämpa ovan nämnda bestämmelser om partsinsyn och kommunikation. Dessa bestämmelser ska enligt 11 kap. 8 § andra stycket SoL inte tillämpas för uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket samma lag. De boendeformer som avses är särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Av förarbetena till 11 kap. 8 § SoL framgår att undantaget från bestämmelsen om kommunikation innebär att det inte är nödvändigt att ge alla sökande till t.ex. en plats i ett särskilt boende rätt att yttra sig innan platsen beviljas någon viss av de sökande (prop. 1979/80:1 s. 566). Eftersom ett sådant undantag från kommunikationsskyldigheten och även undantag

från rätten till partsinsyn också bör träffa uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett boende som avses i det föreslagna tredje stycket i 5 kap. 5 § samma lag, dvs. biståndsbedömda trygghetsboenden, föreslår regeringen att 11 kap. 8 § SoL bör ändras i enlighet med detta.

5.10 Bostadsanpassningsbidrag

Regeringens bedömning: Bostadsanpassningsbidrag bör kunna lämnas även för åtgärder i biståndsbedömda trygghetsboenden.

Promemorians bedömning: Bedömningen i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Enköpings kommun* anser det vara både ineffektivt och oekonomiskt att bevilja bostadsanpassningsbidrag i biståndsbedömt trygghetsboende och anser att det är viktigt att de fysiska förutsättningarna i boendet är anpassade för att både avancerad omvårdnad och hälso- och sjukvård ska kunna ges till livets slut. *Töreboda kommun* påpekar att eftersom bostadsanpassningsbidrag för åtgärder i ett biståndsbedömt trygghetsboende kan medföra kostnader för kommunen kan ett alternativ vara att anpassa boendet från början. *Stockholms kommun* påpekar att den omständigheten att det inte ska ställas några krav på att vårdgivaren ska säkerställa att bostaden blir ändamålsenlig kan bli kostnadsdrivande för kommunerna. Enligt Stockholms kommun riskerar det också att innebära en kvalitetsbrist för den enskilde. *Malmö kommun* anser att ambitionen vid byggnation av ett biståndsbedömt trygghetsboende bör vara att i största möjliga mån tillgänglighetsanpassa bostäderna så att behovet av bostadsanpassning i stor utsträckning kan undvikas.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagen beslutade den 11 april 2018 att anta regeringens förslag till ny lag om bostadsanpassningsbidrag (prop. 2017/18:80). Lagen ska träda i kraft den 1 juli 2018. Ändamålet med lagen är att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv i eget boende. Det är kommunerna som svarar för att bidrag lämnas. Bidrag lämnas för åtgärder för anpassning av bostadens fasta funktioner i och i anslutning till den bostad som ska anpassas. En förutsättning är dock att åtgärden är nödvändig för att bostaden ska vara ändamålsenlig som bostad för personen med funktionsnedsättning. Av propositionens förslag till 6 § lagen om bostadsanpassningsbidrag följer att bostadsanpassningsbidrag, till skillnad från vad som hittills varit fallet, inte längre ska kunna lämnas för åtgärder i sådana bostäder som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket SoL, dvs. däribland särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Som skäl för ändringen anges i propositionen att en person som beviljas en bostad efter en särskild behovsprövning utifrån sin funktionsnedsättning enligt SoL ska kunna utgå från att vårdgivaren säkerställer att bostaden blir ändamålsenlig (prop. 2017/18:80 s. 32–33). Det ska inte heller göras någon skillnad mellan de anpassningsbehov som funnits vid inflyttningen och senare uppkomna behov beroende på nya funktionsnedsättningar. Det får då i stället övervägas om bostaden ska anpassas genom vårdgivarens försorg, genom bistånd eller om personer bör flytta till ett annat

Prop. 2017/18:273 särskilt boende som kan tillgodose de nya behoven (prop. 2017/18:80 s. 70–71).

Ett biståndsbedömt trygghetsboende är avsett för äldre människor som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering. Det ska främst vara en boendeform för äldre som har hemtjänst men där kvarboende i ordinarie boende inte längre upplevs som tryggt. Avsikten med ett biståndsbedömt trygghetsboende är inte att tillhandahålla ett boende anpassat för avancerad omvårdnad till livets slut, vilket Enköpings kommun förespråkade. Regeringen anser därför, i motsats till Malmö kommun, att det inte bör ställas krav på vårdgivaren att säkerställa anpassningen av bostadens fasta funktioner. Mot bakgrund av målgruppen för boendet bedömer regeringen också, till skillnad mot vad Töreboda och Stockholms kommuner befarar, att kommunernas kostnader för bostadsanpassning i biståndsbedömt trygghetsboende torde bli förhållandevis låga. Med hänsyn till det ovanstående bör bostadsanpassningsbidrag enligt regeringens mening kunna lämnas för åtgärder i ett biståndsbedömt trygghetsboende.

6 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagförslagen ska träda i kraft den 2 april 2019.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 2017:68 överensstämmer med regeringens förslag. I Ds 2017:12 föreslogs att förslaget till lag om ändring i 5 kap. 5 § SoL skulle träda i kraft den 1 juli 2018.

Remissinstanserna: *Vårdföretagarna* och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* anser att tidpunkten för ikraftträdande behöver omprövas med hänvisning till långa handläggningstider för tillståndsansökningar hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Skälen för regeringens förslag: *Vårdföretagarna* anser att tidpunkten för ikraftträdande behöver omprövas med hänvisning till långa handläggningstider för tillståndsansökningar hos IVO. Enligt *Vårdföretagarna* bör det innan regler om tillståndspflicht för biståndsbedömda trygghetsboenden införs tillsättas en utredning i syfte att förenkla tillståndshanteringen. Även *SKL* hänvisar till långa handläggningstider hos IVO som skäl för att ompröva tidpunkten för ikraftträdande.

Regeringen anser att förslagen bör träda i kraft så snart som möjligt för att svara upp mot behoven hos målgruppen för biståndsbedömt trygghetsboende. För att kommuner och landsting ska få så bra planeringsförutsättningar som möjligt bedömer regeringen dock att samtliga lagförslag bör träda i kraft först den 2 april 2019.

Regeringen bedömer att det inte behövs några övergångsbestämmelser.

Omfattning m.m.

Skulle kommunen välja att inrikta ett erbjudande om biståndsbedömt trygghetsboende till den målgrupp som är 85 år eller äldre, som redan har hemtjänst och upplever stora besvär av ensamhet, så beräknas den gruppen uppgå till ca 6 000 personer. I mediankommunen kan det röra sig om ca 20 boendeplatser. De kommuner som bedömer att de till en acceptabel kostnad genom införande av biståndsbedömt trygghetsboende kan skapa ett tryggare boendalternativ för denna målgrupp antas ha den största benägenheten att välja den lösningen.

De lokala förhållandena avgör vilka boenden som kommunen behöver kunna erbjuda äldre för att skapa trygghet för målgruppen. Sammanlagt 125 kommuner bedömer att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre, vilket är en ökning med 16 kommuner jämfört med 2016, enligt Socialstyrelsens lägesrapport Vård och omsorg om äldre 2018. Det är rimligt att anta att efterfrågan på biståndsbedömt trygghetsboende i vissa fall kan bli större än kapaciteten, åtminstone inledningsvis. Kommunen får då precis som hittills överväga hur enskilda personers behov av trygghet kan tillgodoses på annat sätt. Den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, förtydligar dock att socialnämnden kan erbjuda ett ytterligare boendalternativ för äldre, som jämfört med ordinärt boende ger bättre levnadsvillkor till likvärdig kostnad för kommunen. Vidare är tanken med biståndsbedömt trygghetsboende inte att det ska tillgodose mer omfattande behov av vård och omsorg. Om den enskildes behov inte längre kan tillgodoses inom ramen för denna boendeform, bör fokus ligga på att motivera personen i fråga att flytta till ett särskilt boende som på ett bättre sätt kan tillgodose behoven. Det innebär att det sannolikt kommer att finnas en viss omsättning av platser i denna boendeform.

Ett mer varierat utbud av boendeformer för äldre bedöms därutöver få positiva effekter för andra grupper på bostadsmarknaden genom att bostäder som är mindre lämpade för äldres behov (t.ex. saknar hiss) i stället tillgängliggörs för grupper med andra behov.

Brukarperspektiv

Förslagen bedöms minska väntetiderna till särskilt boende för de äldre som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och där kvarboende i det egna hemmet inte längre upplevs som tryggt. En lång väntan på en plats i ett särskilt boende kan få negativa konsekvenser för den äldres hälsa och även påverka närstående negativt. Kommunerna har en skyldighet att inom skälig tid verkställa gynnande biståndsbeslut enligt SoL. Den genomsnittliga väntetiden till särskilt boende har minskat med en dag mellan 2016 och 2017 men ligger fortfarande på 56 dagar. Spridningen mellan kommunerna är dock fortfarande stor. I ett fall var en äldre person tvungen att vänta i 295 dagar på att få ett erbjudande om inflyttning efter att kommunen bifallit ansökan om särskilt boende.

Även om förslagen utformas som en möjlighet för kommunerna och inte en skyldighet kan det förväntas att vissa kommuner kommer att välja att inrätta biståndsbedömt trygghetsboende. På sikt bör en mer lättillgänglig äldreomsorg bidra till en mer jämlik tillgång till äldreomsorg, vilket gagnar både äldre som inte har äldreomsorg och som oftast inte vill ligga sina anhöriga till last och de anhöriga som därigenom avlastas. Det bedöms särskilt beröra de äldre som har lägre utbildningsnivå och som i högre grad än äldre med högre utbildningsnivå får förlita sig på insatser från anhöriga.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Förslagen bedöms leda till ett minskat tryck på insatser från anhöriga vilket har störst betydelse för kvinnor, eftersom de oftare än män påverkas negativt av att utföra anhöriginsatser. En minskad belastning på anhöriga så att färre personer, främst kvinnor, väljer att minska sin arbetstid eller helt sluta arbeta har både positiva privatekonomiska och positiva samhällsekonomiska konsekvenser.

Det finns betydande skillnader mellan män och kvinnor när det gäller bostadsförhållanden och ekonomiska möjligheter på bostadsmarknaden. Kvinnor har i genomsnitt sämre ekonomiska förutsättningar än män. Betydligt fler kvinnor än män bor i särskilt boende. Under 2015 var 67 procent kvinnor och 33 procent män. Kvinnorna var också äldre än männen när de flyttade in i särskilt boende, i medeltal 86,2 år gamla jämfört med 83,7 år för männen. Genom att kvinnor lever längre än män bor visserligen kvinnor å ena sidan oftare än män i ensamhushåll. Men män som lever ensamma har å andra sidan generellt sett färre sociala kontakter och nära vänner än ensamboende kvinnor och skulle därigenom kunna ha mycket att vinna på boendeformer som främjar samvaro och gemenskap. Sammantaget bör införandet av biståndsbedömt trygghetsboende ha en utjämnande effekt på skillnaden i förutsättningar mellan kvinnor och män när det gäller boendet.

Den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen regleras bl.a. i 14 kap. regeringsformen. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen. Innebörden av bestämmelsen är att inskränkningar i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Den slutliga bedömningen av hur denna prövning faller ut görs av riksdagen i samband med att riksdagen tar ställning i lagstiftningsärendet prop. 2009/10:80 s. 296).

Några av de föreslagna ändringarna innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Dessa är införandet av statlig tillsyn och tillståndsplikt samt högkostnadsskydd för avgifter vilket begränsar kommunernas rätt att ta ut avgifter. Däremot bedöms inte möjligheten för kommunerna att erbjuda hemsjukvård i biståndsbedömt trygghetsboende innebära någon inskränkning. Det är snarare en utvidgad befogenhet och att hemsjukvården ska kunna erbjudas i en annan boendeform bör inte påverka självstyrelsen. Inskränkningen i förvaltningslagens (2017:900)

tillämplighet och bedömningen att det inte ska krävas bemanning dygnet runt bedöms inte heller påverka självstyrelsens omfattning. Den inskränkning som följer av de ovan nämnda ändringarna bedöms som proportionerlig för att säkerställa boendeformens kvalitet och förutsättningar för att det ska bli rimliga kostnader för de äldre som efterfrågar ett tryggare boende. Det bedöms inte kunna uppnås på ett för den kommunala självstyrelsen mindre ingripande sätt. Sammantaget kan därför förslagets inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte anses gå utöver vad som är nödvändigt i förhållande till förslagets syfte.

Konsekvenser för företag

Förslagen medför inte att företag påförs några skyldigheter eller särbehandlas. Det är kommunerna som ges möjlighet att inrätta biståndsbedömt trygghetsboende, antingen i egen regi eller genom upphandling. Företagens konkurrensförhållanden påverkas inte. Förslaget bedöms ge positiva effekter för privata företag på den ordinarie bostadsmarknaden i den mån kommunerna väljer att upphandla denna verksamhet. Eftersom företag föreslås behöva tillstånd för att bedriva verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende kommer det att medföra administrationskostnader för de företag som ansöker om tillstånd. Eftersom Inspektionen för vård och omsorg (IVO) enligt regeringens proposition med förslag till ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158), föreslås få ta ut avgifter för sin tillståndsprövning kan det även komma att innebära en kostnad för de företag som ansöker om tillstånd. Avgifterna kan dock differentieras beroende på hur omfattande ansökan är, så att det finns ett samband mellan den avgift som myndigheten tar ut och kostnaden för prövningen av ärendet.

Vårdföretagarnas medlemmar uppskattar att det inom äldreomsorgen och individ- och familjeomsorgen tillsammans handlar om cirka 800 verksamheter. Enligt IVO:s årsredovisning 2016 hade 464 verksamheter inom äldreomsorgen tillstånd och 13 enskilda verksamheter hade varit föremål för tillsyn. Verksamheterna avsåg särskilt boende, korttidsboende och dagverksamheter.

Konsekvenser för staten

I propositionen föreslås att det ska krävas tillstånd av IVO för att yrkesmässigt få bedriva verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende. Det görs även bedömningen att IVO:s tillsyn bör omfatta biståndsbedömt trygghetsboende. Tillståndsplikt för och tillsyn över denna boendeform kan på sikt medföra ökade kostnader för IVO.

I regeringens proposition om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158) gör regeringen bedömningen att kostnader som uppkommer med anledning av att det ska krävas tillstånd av IVO för att yrkesmässigt få bedriva verksamhet enligt SoL bör bekostas av de enskilda aktörer som väljer att bedriva sådan typ av verksamhet och, i den mån en övervältring av kostnaden sker, av de kommuner som väljer att använda sig av enskilda utförare. I den ovan nämnda propositionen föreslår regeringen därför att IVO ska få ta ut avgifter för ansökningar om tillstånd. Enligt propositionen (s. 119) gäller principen om full kostnadstäckning vid beräkningen av avgifterna, dvs.

Prop. 2017/18:273 avgifterna ska beräknas så att de täcker myndighetens kostnader för att pröva ansökningarna vid tillståndsprövning, inklusive de ökade kraven i 7 kap. 2 § SoL. Avgifterna kan differentieras beroende på hur omfattande ansökan är, så att det finns ett samband mellan den avgift som myndigheten tar ut och kostnaden för prövningen av ärendet. De nya bestämmelserna om tillståndsprövning föreslås träda i kraft den 1 januari 2019. Enligt regeringens mening kan det därmed antas att IVO på motsvarande sätt kommer att kunna ta ut avgifter för ansökningar om tillstånd när det gäller att driva verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Det faktum att regeringen anser att bostadsanpassningsbidrag bör kunna ges även för anpassning av biståndsbedömt trygghetsboende kan komma att innebära att färre ansökningar beviljas för övriga bidragsberättigade boendeformer. Totalkostnaden kommer dock inte att påverkas.

Regeringens förslag innebär att ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund, förkortad LEMK, kan lämnas för biståndsbedömt trygghetsboende som bedrivs i kommunal regi. Ersättning enligt LEMK redovisas i statens budget som en kreditering på inkomstiteln 7222 Kompensation för mervärdesskatt, kommuner. Det är svårt att på förhand avgöra hur stor ersättning som kommer att lämnas för biståndsbedömt trygghetsboende som bedrivs i kommunal regi. Samttaget bedöms dock förslaget få begränsade effekter på statens inkomster.

Skatteverkets handläggning av ersättningsanspråk enligt LEMK kommer att avse fler boendeformer vilket kan medföra visst merarbete för Skatteverket. Effekterna bedöms dock som marginella. Eventuellt tillkommande kostnader får därmed hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för kommunerna

Att tydliggöra kommunernas möjligheter att tillhandahålla biståndsbedömt trygghetsboende bedöms skapa incitament för kommunerna att tillhandahålla billigare bostäder till äldre, jämfört med dagens särskilda boenden, vilket kan öka det totala utbudet. Enligt Äldreguiden 2017 finns det 2 187 särskilda boenden. Enligt Socialstyrelsen bodde drygt 82 000 personer permanent i särskilt boende i december 2016. Mediankostnaden för kommunerna 2015 per boende i särskilt boende var drygt 807 000 kronor. Kostnaden per hemtjänstbrukare samma år var drygt 266 000 kronor. Kostnaden för en plats i det nu aktuella biståndsbedömda trygghetsboendet kan antas hamna någonstans däremellan då det enligt regeringens bedömning inte bör krävas bemanning motsvarande heldygnssomsorg men det däremot kan medföra en ökad kostnad för boendet i sig jämfört med en hemtjänstbrukare i ordinärt boende. Om kommunerna erbjuder äldre människor plats i biståndsbedömt trygghetsboende, skulle det kunna leda till att minska trycket på platser i särskilt boende med heldygnssomsorg. Kostnaden för platser i särskilt boende med heldygnssomsorg kan då följaktligen tänkas minska.

Den enskilt största påverkan på kostnaderna för äldres vård och omsorg är om omsorgsbehovet kan förebyggas. Biståndsbedömt trygghets-

boende bedöms underlätta för äldre att klara sig själva och behålla sin självständighet. Det kan på så sätt vara en förebyggande åtgärd i sig, inte minst när det gäller psykisk ohälsa. Depression är ett av de vanligaste psykiska hälsoproblemen bland äldre personer. Vid depression är känslor av ensamhet och ångest vanliga och återkommande. Drygt 55 procent av de äldre upplever i dag att de besväras av sin ensamhet. Dessutom upplever nästan 50 procent att de besväras av ångslan, oro eller ångest, enligt Socialstyrelsens rapport Så tycker de äldre om äldreomsorgen 2017. Gemenskap i boendet kan stimulera till umgänge och ge social stimulans vilket bidrar till ökad trygghet hos de boende samt att man håller sig aktiv och frisk längre (Strang Peter, 2014 Att höra till. Om ensamhet och gemenskap). Det kan även minska fallolyckorna som förutom att innebära ett mänskligt lidande även kostar samhället miljardbelopp varje år. Den sammanlagda kostnaden för äldreomsorgen förväntas därmed minska. Förutom att biståndsbedömt trygghetsboende bedöms minska behovet av övriga mer kostsamma former av särskilt boende bedöms det även bidra till att hålla tillbaka behovet av hemtjänst och hemsjukvård. Det beror dels på att äldre personer som flyttar in i ett biståndsbedömt trygghetsboende kommer att få förbättrade livsvillkor i form av ökad trygghet och känsla av sammanhang, vilket leder till ett mindre omvårdnadsbehov, dels på att de som bor i ett sådant boende förväntas leva ett mer självständigt liv vilket förväntas skjuta upp behovet av att flytta till ett ordinarie särskilt boende.

I propositionen föreslås att den kommun som verkställer ett beslut om en placering i ett boende i en annan kommun enligt SoL ska ha fortsatt ansvar för insatser enligt SoL och LSS även om den enskilde bor i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun. Det är ett uttryck för en grundprincip som redan gäller för särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd och bedöms därför få marginella ekonomiska konsekvenser. Vidare bedöms förslaget om att kommunernas betalningsansvar även ska omfatta patienter som vistas i ett biståndsbedömt trygghetsboende i en annan kommun få marginella ekonomiska konsekvenser. Anledningen till det är att detta redan gäller för de patienter som kommunen beslutar att placera i ett särskilt boende i en annan kommun och att inrättandet av biståndsbedömt trygghetsboende är frivilligt för kommunerna och så även valet av om placering ska ske i den egna kommunen eller i någon annan kommun.

Förslaget om att kommunernas rätt till ersättning för ingående mervärdeskatt för lokalkostnader för särskilda boendeformer för service och omsorg även ska gälla för biståndsbedömda trygghetsboenden bedöms också få positiva konsekvenser för kommunerna.

Följdändringen i LEMK innebär att skillnaderna i förutsättningar för kommunerna att bedriva verksamhet i form av biståndsbedömt trygghetsboende i egen respektive privat regi neutraliseras.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

15 §

En vistelse för service och omvårdnad *eller för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service* i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § *andra och tredje styckena* socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård *eller stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service* kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

Paragrafen, som i allt väsentligt har utformats enligt *Lagrådets* förslag, behandlas i avsnitt 5.9. I paragrafen regleras när en vistelse i särskilt boende för äldre inte ska anses leda till ändrad bosättning enligt de allmänna reglerna om folkbokföring. Genom ändringen i *första stycket* klargörs att denna undantagssituation omfattar vistelse för service och omvårdnad i ett särskilt boende för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, liksom vistelse för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i ett särskilt boende för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering. Precis som i dag förutsätter undantagssituationen att boendet ligger i en annan kommun än den där den äldre var eller borde ha varit folkbokförd vid flytten och att flytten föranleddes av ett beslut av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd.

Ändringen i *andra stycket* klargör att undantagssituationen i fråga om folkbokföring i första stycket även ska omfatta den som vistas i ett särskilt boende för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service i det fall att det boendet bedrivs yrkesmässigt av en privat aktör.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Prop. 2017/18:273

16 d §

En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

2. *särskild boendeform* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra *eller tredje* stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.5. Genom ändringen i *andra punkten* ges kommunerna ansvar enligt LSS gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun även i de fall personen är bosatt i den andra kommunen i ett särskilt boende för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.3 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

2 a kap.

4 §

En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

2. hem för vård eller boende eller i stödboende enligt 6 kap.,

3. *särskild boendeform* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra *eller tredje* stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bostättningskommun.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.4. Genom ändringen i *tredje punkten* klargörs att en kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, också åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett särskilt boen-

Prop. 2017/18:273 de för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering.

5 kap.

5 §

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska *därutöver* ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Paragrafen, som delvis har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, behandlas i avsnitt 5.1. I paragrafen införs ett nytt *tredje stycke* som förtydligar kommunens möjlighet att inrätta särskilda boenden även för den grupp äldre som inte har så omfattande omsorgsbehov att heldygnsvård är nödvändig för att tillgodose den enskildes behov, men som däremot bedöms behöva få ökad trygghet och gemenskap med andra, när kvarboende i ordinärt boende inte längre upplevs tryggt. Denna form av särskilt boende bör t.ex. kunna erbjuda gemensamma måltider, kulturella aktiviteter och umgänge för att öka tryggheten och tillgodose behovet av gemenskap hos äldre. Kommunen ska ha stort utrymme att kunna utforma boendets lokaler på det sätt som kommunen bedömer vara ändamålsenligt. Ändringen i *första stycket* är endast språklig.

7 kap.

1 §

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap 5 § andra och *tredje styckena* eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. hemtjänst.

Kommun och landsting som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 och 6, ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.7. Genom ändringen i *första stycket andra punkten* klargörs att även särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering ska omfattas av tillstånds- och anmälningsplikt på motsvarande sätt som de övriga särskilda boendeformer för äldre som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och de bostäder med särskild service som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket SoL.

Förarbeten finns i prop. 1996/97:124 s. 144–147 och s. 186.

8 kap.

2 §

Kommunen får enligt grunder som kommunen bestämmer ta ut skäligen avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader i följande fall:

1. familjerådgivning,
2. verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpsatser av behandlingskaraktär,
3. föräldrautbildning inför adoption,
4. hemtjänst,
5. dagverksamhet,
6. bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken och
7. annan liknande social tjänst.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

Paragrafen, som i allt väsentligt har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, behandlas i avsnitt 5.3 och 5.6. Genom ändringen i *första stycket sjätte punkten* slås fast att även särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering ska omfattas av SoL:s bestämmelser om högkostnadsskydd, i likhet med de särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, dvs. särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Paragrafen är inte tillämplig på en upplåtelse av en bostad i särskilt boende som omfattas av 12 kap. jordabalken (hyreslagen). Avgörande för om en upplåtelse ska anses utgöra ett hyresavtal i hyreslagens mening är om upplåtelsen ingår som ett underordnat moment i vården och/eller servicen eller inte. Enligt praxis har det hittills vid upplåtelse av lägenhet och rum i särskilt boende vanligtvis ansetts vara fråga om ett hyresförhållande. Mot bakgrund av den tilltänkta målgruppen för de särskilda boendeformerna för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service kan det antas att de vård- och omsorgsinsatser som kommer att ges i sådana boenden i allmänhet kommer att vara förhållandevis begränsade. Därmed torde oftast hyreslagens bestämmelser om hyra och inte SoL:s bestämmelser om avgifter bli tillämpliga.

8 §

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.9. Ändringen i *andra stycket* slår fast att begränsningen av tillämpningen av bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen (2017:900) om partsinsyn respektive kommunikation gäller ärenden om särskilda boendeformer enligt 5 kap. 5 § andra och tredje styckena SoL, dvs. även för särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering. Ändringen innebär att det, på motsvarande sätt som i ärenden om plats i särskilt boende för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd, inte heller är nödvändigt att ge alla sökande till en plats i ett särskilt boende för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service rätt att yttra sig innan platsen beviljas någon viss av de sökande.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Prop. 2017/18:273

4 §

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om

1. boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453),

2. hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och

3. boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.9. Genom ändringen i *första punkten* klargörs att kommunen har rätt till ersättning för utgifter för ingående mervärdesskatt för såväl särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd som för särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.5 Förslaget till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

8 kap.

1 b §

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden

1. som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholserving enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.9. Ändringen i *första stycket första punkten* innebär att även särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig ser-

Prop. 2017/18:273 vice och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering undantas från kravet på serveringstillstånd vid servering till en boende och besökare till den boende.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.6 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

12 kap.

1 §

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller *motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453)*. Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.4. Paragrafen reglerar i vilka boendeformer eller bostäder som kommunen ska vara skyldig att erbjuda en god hälso- och sjukvård. Av paragrafen framgår att kommunens skyldighet gäller dels i särskilt boende för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (5 kap. 5 § andra stycket SoL), dels i bostäder med särskild service för dem som till följd av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring (5 kap. 7 § tredje stycket SoL) Kommunens skyldighet gäller oavsett om det aktuella boendet bedrivs i kommunal regi eller yrkesmässigt av en privat utövare med tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg enligt 7 kap. 1 § första stycket 2 och 7 kap. 2 § SoL. Denna proposition föreslår att 7 kap. 1 § 2 SoL ska ange att det ska krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg för att yrkesmässigt bedriva verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket SoL. För att det av 12 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen, förkortad HSL, ska framgå att skyldigheten att erbjuda en god hälso- och sjukvård inte ska gälla vare sig i kommunala eller i av privata utövare bedrivna särskilda boenden enligt 5 kap. 5 § tredje stycket SoL dvs. särskilda boenden för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering, behöver hänvisningen till 7 kap. 1 § första stycket 2 SoL ändras.

2 §

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.4. Genom ändringen slås fast att kommunen ska få möjlighet att erbjuda hemsjukvård inte bara i ordinärt boende utan även i särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering enligt 5 kap. 5 § tredje stycket SoL.

Förarbeten finns i prop. 1990/91:14 s. 56 f. och 152 f., prop. 2001/02:63 s. 96 och prop. 2016/17:43 s. 105.

14 kap.**1 §**

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Landstinget får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.4. Genom ändringen i *första stycket* klargörs att landstinget beträffande såväl ordinärt boende som särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta önskad isolering enligt 5 kap. 5 § tredje stycket SoL till en kommun får överlåta sin skyldighet att erbjuda hemsjukvård. En förutsättning för överlåtelsen är dock att landstinget och kommunen kommer överens om det.

Förarbeten finns i prop. 1990/91:14 s. 56 f. och s. 152 f., prop. 1996/97:27 s. 50 f. och s. 115 samt i prop. 2005/06:115 s. 38 f. och s. 178.

16 kap.**1 §**

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Landstinget ska med kommunerna inom landstinget sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Prop. 2017/18:273 Om landstinget inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från landstinget.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.4. Ändringen i *första stycket* är en konsekvens av ändringen av 14 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen som slår fast att landstinget till en kommun inom landstinget får överlåta skyldigheten att erbjuda hemsjukvård även i särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering om landstinget och kommunen kommer överens om det. Om en sådan överlåtelse skett ska landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hemsjukvård också i sådana särskilda boendeformer.

Förarbeten finns i prop. 2005/06:115 s. 40 f. och s. 178 f.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

8.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård

5 kap.

2 §

En kommuns betalningsansvar omfattar patienter som är folkbokförda i kommunen.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.5. Paragrafen beskriver vilka utskrivningsklara patienter som kommunen har betalningsansvar för.

Genom ändringen i *andra stycket* ges kommunerna betalningsansvar även för de patienter som enligt kommunens beslut vistas i en annan kommun i ett särskilt boende för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering. Betalningsansvaret gäller oavsett var patienten är folkbokförd.

Ikraftträdandebestämmelse

Prop. 2017/18:273

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Av bestämmelsen framgår att lagen ska träda i kraft den 2 april 2019. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 6.

Sammanfattning av promemorian Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:12)

Promemorian Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre har utarbetats inom Socialdepartementet. I promemorian föreslås nya bestämmelser införas i socialtjänstlagen (2001:453).

Enligt gällande regler ska ett ärende utredas och en bedömning av behov göras innan beslut om att bevilja viss insats kan fattas. Den ordningen uppfattas i vissa fall som onödigt byråkratisk och den kan även vara svår att förstå för enskilda personer. Kommunerna föreslås få befogenhet att under vissa förutsättningar kunna bevilja äldre personer vissa insatser inom äldreomsorgen utan föregående individuell biståndsprovning. Syftet med de föreslagna reglerna är att ge de kommuner som så önskar möjlighet att bevilja äldre kvinnor och män insatser inom äldreomsorg på ett enklare sätt och med större utrymme för självbestämmande.

Enligt gällande regler ska kommunerna inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor i behov av särskilt stöd. I princip gäller att samtliga platser inom särskilda boendeformer för äldre ska ha samma kapacitet. Detta har lett till att personer som inte behöver dygnet runt-omvårdnad har fått allt svårare att få plats på särskilt boende. Kvarboendet har av bl.a. ekonomiska och organisatoriska skäl kommit att prioriteras även när den enskilde önskar flytta till ett tryggare boende. Kommunerna föreslås få befogenhet att inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service. Förslaget syftar till att ge de kommuner som så önskar möjlighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre som inte behöver omvårdnad dygnet runt.

De föreslagna bestämmelserna är inte tvingande utan ger kommunerna nya möjligheter att organisera och styra sin äldreomsorg. Kommunerna kan välja att erbjuda tjänster som till omfattning och därmed kostnad är fördefinierade till en specifik målgrupp av äldre personer över en viss ålder. Tidiga insatser som är lätt tillgängliga kan medföra att behov av mer omfattande insatser kan skjutas fram. Ett minskat fokus på utredande förväntas leda till minskad administration och möjlighet att öka fokus på uppföljning och kvalitet.

Kommunerna kan också välja att erbjuda dem som behöver äldreomsorg att flytta till ett särskilt boende för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service. Det är en insats som kan leda till att kommunen får en effektivare äldreomsorg.

De äldre får i de kommuner där de föreslagna bestämmelserna tillämpas en mer lättillgänglig äldreomsorg och mer att själva bestämma över i fråga om vad, hur och när deras service och hjälp ska utföras. De äldre som kan erbjudas plats på ett särskilt boende enligt den föreslagna nya bestämmelsen får möjlighet till ett boende som kan upplevas som tryggare. Fler boenden medför också möjlighet till ökad mångfald.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) dels att 4 kap. 2 § och 5 kap. 5 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

Socialnämnden får utan föregående behovsprövning erbjuda insatser som avses i 5 kap. 5 a § till en äldre person under förutsättning att han eller hon har informerats om:

- 1. i vilken utsträckning och på vilket sätt han eller hon kan påverka utförandet av insatserna,*
- 2. på vilket sätt kommunen följer upp insatserna, och*
- 3. rätten att alltid kunna ansöka om bistånd enligt 1 §.*

5 kap.

5 §

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

5 a §

Kommunen får erbjuda insatser till äldre människor enligt de riktlinjer som kommunen fastställer. Dessa insatser är

1. hemtjänst,
2. trygghetslarm,
3. matservice,
4. korttidsplats,
- och
5. samtalsstöd och rådgivande insatser.

Kommunen ska följa upp insatserna som har erbjudits med utgångspunkt i kommunens riktlinjer, insatsernas kvalitet enligt 3 kap. 3 § och värdegrunden i 4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

Förteckning över remissinstanserna för Ds 2017:12

Prop. 2017/18:273
Bilaga 3

Justitieombudsmannen, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Härnösand, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Statskontoret, Konkurrensverket, Upphandlingsmyndigheten, Skatteverket, Boverket, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Avesta kommun, Bromölla kommun, Dorotea kommun, Enköpings kommun, Flens kommun, Göteborgs kommun, Kalmar kommun, Kils kommun, Kävlinge kommun, Linköpings kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Melleruds kommun, Mullsjö kommun, Mönsterås kommun, Nora kommun, Norbergs kommun, Norrtälje kommun, Partille kommun, Skellefteå kommun, Stockholms kommun, Storumans kommun, Sundsvalls kommun, Sunne kommun, Tanums kommun, Torsby kommun, Trelleborgs kommun, Töreboda kommun, Vansbro kommun, Värmdö kommun, Åstorps kommun, Örkeljunga kommun, Örnsköldsviks kommun, Östhammars kommun, Blekinge läns landsting, Norrbottens läns landsting, Skåne läns landsting, Uppsala läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Sveriges Kommuner och Landsting, Föreningen Sveriges Socialchefer, SACO, Vision, Kommunal, Vårdföretagarna, Pensionärernas riksorganisation, SPF seniorerna, SKPF pensionärerna, Riksförbundet pensionärsgemenskap.

Sammanfattning av promemorian Förutsättningar för vissa särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:68)

I Ds 2017:12 Om förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre, föreslås att ett nytt tredje stycke ska föras in i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) som anger att kommunen även får inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service (s.k. mellanboenden).

Det har under beredningen av förslaget i Regeringskansliet kommit fram att promemorian bör kompletteras. De kompletteringar som denna promemoria behandlar gäller ändringar i socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och socialtjänstförordningen (2001:937).

Regeringen föreslår i denna promemoria bl.a. att kommunerna får erbjuda hemsjukvård i mellanboenden, att tillståndsplikt ska gälla för mellanboenden som bedrivs av privata utförare och att socialtjänstlagens regler om högkostnadsskydd för avgifter för plats i särskilda boenden ska gälla även för mellanboenden. Vidare bedömer regeringen att bostadsanpassningsbidrag även fortsättningsvis bör kunna lämnas för åtgärder i mellanboenden.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen
(2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) att 7 kap. 1 §, 8 kap. 2 § och 11 kap. 8 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §¹

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs, eller

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn.

Kommun och landsting som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

8 kap.

2 §²

För familjerådgivning, verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje

För familjerådgivning, verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 §

¹ Senaste lydelse 2017:2010.

² Senaste lydelse 2015:982.

stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

Lydelse enligt Ds 2017:42

Föreslagen lydelse

11 kap.

8 §

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild ska nämnden tillämpa följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 5 § om legalitet, objektivitet och proportionalitet,
- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra *stycket* eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra *och tredje styckena* eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Härigenom föreskrivs i fråga om hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) att 12 kap. 2 §, 14 kap. 1 § och 16 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

2 §

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende.

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453).*

14 kap.

1 §

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Landstinget får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

16 kap.

1 §

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende, om

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt *och i*

Prop. 2017/18:273 en kommun ansvarar för vården *sådan särskilt boende som avses i*
Bilaga 5 enligt 14 kap. 1 §. *5 kap. 5 § tredje stycket social-*
tjänstlagen (2001:453), om en
kommun ansvarar för vården enligt
14 kap. 1 §.

Landstinget ska med kommunerna inom landstinget sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Om landstinget inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från landstinget.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstförordningen (2001:937) att 2 kap. 3 § och 3 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

I en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) ska det, utifrån den enskildes aktuella behov, finnas tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Den boende ska ges det stöd och den hjälp som behövs till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa.

I en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § *andra stycket* socialtjänstlagen (2001:453) ska det, utifrån den enskildes aktuella behov, finnas tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Den boende ska ges det stöd och den hjälp som behövs till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa.

3 kap.

1 §

Med hem för vård eller boende avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Om ett sådant hem drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Som hem för vård eller boende räknas inte sådana särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § *andra stycket* eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen.

Som hem för vård eller boende räknas inte sådana särskilda boendeformer som avses i 5 kap. 5 § *andra och tredje styckena* eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:90.

Förteckning över remissinstanserna för Ds 2017:68

Justitieombudsmannen, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Härnösand, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Statskontoret, Konkurrensverket, Upphandlingsmyndigheten, Skatteverket, Boverket, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Avesta kommun, Bromölla kommun, Dorotea kommun, Enköpings kommun, Flens kommun, Göteborgs kommun, Kalmar kommun, Kils kommun, Kävlinge kommun, Linköpings kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Melleruds kommun, Mullsjö kommun, Mönsterås kommun, Nora kommun, Norbergs kommun, Norrtälje kommun, Partille kommun, Skellefteå kommun, Stockholms kommun, Storumans kommun, Sundsvalls kommun, Sunne kommun, Tanums kommun, Torsby kommun, Trelleborgs kommun, Töreboda kommun, Vansbro kommun, Värmdö kommun, Åstorps kommun, Örkelljunga kommun, Örnköldsviks kommun, Östhammars kommun, Blekinge läns landsting, Norrbottens läns landsting, Skåne läns landsting, Uppsala läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Sveriges Kommuner och Landsting, Föreningen Sveriges Socialchefer, SACO, Vision, Kommunal, Vårdföretagarna, Pensionärernas riksorganisation, SPF seniorerna, SKPF pensionärerna, Riksförbundet pensionärsgemenskap, SABO, Fastighetsägarna.

Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs att 15 § folkbokföringslagen (1991:481) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

En vistelse för service och omvårdnad i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

En vistelse för service och omvårdnad *eller för stöd, hjälp och annan lättåtkomlig service* i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § *andra och tredje styckena* socialtjänstlagen (2001:453) i en annan kommun än den där personen var eller borde ha varit folkbokförd när han eller hon flyttade till den aktuella bostaden, ska inte anses leda till ändrad bosättning om vistelsen har beslutats av den kommun där han eller hon var eller borde ha varit folkbokförd. Om personen inte längre disponerar en bostad på den fastighet där han eller hon förut var eller borde ha varit folkbokförd, anses personen bosatt endast i kommunen eller, om ändrade förhållanden föranleder det, på en annan fastighet.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2013:380.

Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 16 d § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 d §¹

En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),

2. boende för service och omvårdnad för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller

3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2015:985

Härigenom föreskrivs att 2 a kap. 4 §, 5 kap. 5 §, 7 kap. 1 §, 8 kap. 2 § och 11 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a kap.

4 §¹

En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

2. hem för vård eller boende eller i stödboende enligt 6 kap.,

3. *boende för service och omvårdnad* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

3. *särskild boendeform* för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,

5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller

6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

5 kap.

5 §²

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Kommunen får även inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

¹ Senaste lydelse 2015:982

² Senaste lydelse 2010:427

7 kap.

1 §

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård

under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. hemtjänst.

Kommun och landsting som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 och 6, ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

2 §³

För familjerådgivning, verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För familjerådgivning, verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

³ Senaste lydelse 2015:982

11 kap.

8 §

I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild tillämpas följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900):

- 10 § om partsinsyn,
- 11 och 12 §§ om åtgärder om handläggningen försenas,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst. Bestämmelserna i 10 och 25 §§ förvaltningslagen tillämpas dock inte i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 4 §¹

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om

1. boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra *stycket* och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453),

2. hem för vård eller boende och stödboenden som anges i 6 kap. 2 § socialtjänstlagen, och

3. boendeformer som anges i 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2016:1093.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 1 b § alkohollagen (2010:1622) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 b §¹

Serveringstillstånd krävs inte för servering till en boende och besökare till denne på sådana särskilda boenden

1. som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och

2. vid vilka måltidsservice tillhandahålls.

Den som bedriver alkoholservering enligt första stycket ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För egenkontrollen ska det finnas ett för verksamheten lämpligt program.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

¹ Senaste lydelse 2012:205.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 1 och 2 §§, 14 kap. 1 § och 16 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

1 §

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453). Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

Kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller *motsvarande tillståndspliktig boendeform eller bostad som avses i 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453)*. Kommunen ska även i samband med dagverksamhet enligt 3 kap. 6 § samma lag erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som vistas i dagverksamheten.

2 §

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende.

Kommunen får erbjuda den som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*.

14 kap.

1 §

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överenskommelsen får även avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård) i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om landstinget och kommunen kommer överens om det. Överenskommelsen får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare. Överens-

Landstinget får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överlåtelsen.

16 kap.

1 §

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende, om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Landstinget ska till kommunerna inom landstinget avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i särskilt boende och i dagverksamhet enligt 12 kap. 1 §. Detsamma gäller hemsjukvård i ordinärt boende *och i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453)*, om en kommun ansvarar för vården enligt 14 kap. 1 §.

Landstinget ska med kommunerna inom landstinget sluta avtal om omfattningen av och formerna för läkarmedverkan.

Om landstinget inte uppfyller sina skyldigheter enligt avtalet att tillhandahålla läkare, har kommunen rätt att på egen hand anlita läkare och få ersättning för sina kostnader för det från landstinget.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 2 § lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

2 §

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Den kommun som har beslutat att en patient ska vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena, 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:453), har betalningsansvaret för den patienten oavsett var patienten är folkbokförd.

Denna lag träder i kraft den 2 april 2019.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-05-17

Närvarande: Justitieråden Kerstin Calissendorff, Erik Nymansson och Thomas Bull

Biståndsbedömt trygghetsboende för äldre

Enligt en lagrådsremiss den 3 maj 2018 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
2. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
3. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
4. lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund,
5. lag om ändring i alkohollagen (2010:1622),
6. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
7. lag om ändring i lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Marcus Nydén, biträdd av kanslirådet Anna Gralberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I remissen föreslås att en ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen (2001:453) som innebär att kommuner får möjlighet att inrätta biståndsbedömt trygghetsboende, dvs. en särskild boendeform för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service. Den föreslagna ändringen syftar till att tydliggöra kommunernas möjlighet att inrätta sådana särskilda boenden.

Det råder ingen tvekan om att kommunerna redan i dag har möjlighet att inrätta denna typ av boenden. Frågan är då inledningsvis om det finns behov av den föreslagna ”får-bestämmelsen”. Det förefaller oklart om det föreligger en sådan tveksamhet om kommunernas möjlighet att inrätta boenden av detta slag att ett tydliggörande av detta är behövligt.

Oberoende av detta kan dock konstateras att genom de i remissen lämnade förslagen skapas en reglering för denna typ av boenden med avseende även på andra frågor än möjligheten att inrätta dem. Sålunda lämnas beträffande dessa boenden förslag avseende t.ex. mervärdesskattefrågor, möjligheterna att ta ut avgifter och krav på tillstånd. Genom

förslagen i remissen skapas således i olika avseenden en sammanhållen reglering för det fall att en kommun väljer att inrätta ett sådant boende.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

5 kap. 5 §

Enligt det nya tredje stycket i paragrafen får kommunen inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Det framgår av remissen att paragrafen syftar till att tydliggöra kommunernas möjlighet att inrätta särskilda boenden som är anpassade och utformade för äldre kvinnor och män som har ett vårdnadsbehov som understiger heldygnsvård, men som inte längre upplever det som tryggt att bo kvar i det egna hemmet. Ett ytterligare syfte med förslaget är att bryta den isolering som många av de äldre som bor kvar hemma lider av.

De redovisade syftena motsvaras inte särskilt väl av paragrafens lydelse, som endast anger vad som ska erbjudas på denna typ av boende och inte vilken målgrupp som de är avsedda för. Enligt Lagrådets mening bör följande förslag till utformning av 5 § övervägas i den fortsatta beredningen.

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (särskilt boende för äldre).

Kommunen får även inrätta boendeformer för äldre människor som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att få ökad trygghet och gemenskap med andra (trygghetsboende för äldre).

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

8 kap. 2 §

Paragrafens första stycke innehåller en uppräknig av situationer där kommunen får ta ut en avgift. Bestämmelsen är svåräst och bör utformas i punktform, förslagsvis enligt följande.

Kommunen får enligt grunder som kommunen bestämmer ta ut skäliga avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader i följande fall:

1. för familjerådgivning,
2. verksamhet för barn och unga enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär,
3. föräldrautbildning inför adoption,
4. hemtjänst,
5. dagverksamhet

6. bostad i sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken, och för
7. annan liknande social tjänst.

Prop. 2017/18:273
Bilaga 8

I fråga [...]

Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen

15 §

Med anledning av lagförslaget om trygghetsboende i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen föreslås ett tillägg i paragrafens första stycke. Det föranleder frågan om inte paragrafens andra stycke bör vara tillämplig vid vistelse i ett trygghetsboende. Det andra stycket skulle då kunna ha följande lydelse.

Första stycket ska även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till service och vård, stöd, hjälp eller annan lättåtkomlig service kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

För det fall Lagrådets synpunkter rörande utformningen av 5 kap. 5 § socialtjänstlagen accepteras kan det övervägas om det andra stycket kan förenklas genom ett uttryckligt angivande av att första stycket även ska tillämpas avseende den som vistas i ett särskilt boende för äldre eller trygghetsboende för äldre som drivs av någon annan än kommunen.

Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen

14 kap. 1 §

Paragrafen har utformats med två stycken där det första stycket kan sägas innehålla tre olika regler. Den kan med fördel istället utformas enligt följande.

Landstinget får överenskomma med en kommun inom landstinget om att överlåta skyldighet att erbjuda hälso- och sjukvård i hemmet (hem-sjukvård) i ordinärt boende och i trygghetsboende enligt 5 kap. 5 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) till kommunen. Överenskommelsen får avse ansvar för sådana förbrukningsartiklar som avses i 8 kap. 9 §.

En överenskommelse enligt första stycket får inte avse ansvar för hälso- och sjukvård som ges av läkare.

Landstinget får lämna sådant ekonomiskt bidrag till kommunen som motiveras av överenskommelsen.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 juni 2018

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Wallström, Y Johansson, M Johansson, Baylan, Andersson, Hellmark Knutsson, Bolund, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Linde, Skog, Ekström, Fritzon, Eneroth

Föredragande: statsrådet Annika Strandhäll

Regeringen beslutar proposition Biståndsbedömt trygghetsboende för äldre